ROČNÍK XLIV. (XIV.) ČÍSLO 3 / 2014

: ZA STAROU PRAHU :

VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

Foto Jakub Bachtík, únor 2015

Není lev jako lef, čtěte na s. 10

OBSAH

BUDOVA BÝVALÉ OPRAVNY AUTO PRAGA V KARLÍNĚ ANEB PO ÚSPĚŠNÝCH KONVERZÍCH PŘICHÁZÍ DEMOLICE. LEFÍ BOUDA. POMNÍK PLUKOVNÍKA ŠVECE NA POHOŘELCI. IN MEMORIAM DOMU ČESKOSLOVENSKÝCH DĚTÍ I JEHO AUTORA. PŘESTAVBA STÁTNÍHO DIVADLA V MOHUČI. STODVACÁTÉ VÝROČÍ VYŠEHRADSKÉHO ČERTOVA SLOUPU. HOLEŠOVICKÉ PLUŽINY JSOU PATRNÉ JEŠTĚ DNES. ZAJÍMAVOSTI. ČLENSKÉ INFORMACE.

ISSN 1213-4228

V tomto čísle Věstníku se dočtete...

... že v Karlíně má zmizet AUTO Praga a vyrůst Palác Praga – s. 4

... že lev na Klárově není lev, ale nejspíš lef – s. 10

... že na Pohořelci chybí Švec – s. 16

KLUB ZA STAROU PRAHU

... že z Pražského hradu zmizela stavba Domu čs. dětí – s. 21

: ZA STAROU PRAHU :
VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

Ročník XLIV. (XV.) číslo 3 / 2014

O PRAŽSKÉM BEZČASÍ

Praha je městem, ve kterém jakoby se zastavil čas. S touto metaforou by se jistě ztotožnil nejeden návštěvník oslovený její starobylou krásou. V dnešním kontextu ale tato věta získává mnohem trpčí příchuť. Nedávno obnovené naděje na proměnu města k lepšímu totiž nový pražský magistrát pomalu ale jistě nechává blednout.

Řeč je o Pražských stavebních předpisech. Dlouho připravovaná a (netakticky) těsně před volbami prosazená norma měla výrazně změnit pravidla stavění v Praze. Znelíbila se ale babišovcům, kteří – pravděpodobně v úzké kooperaci s billboardovou lobby, které norma kazila byznys – nechali na základě malicherných formalit Předpisy spadnout pod stůl, a to i za cenu, že tím Prahu vystaví stavebněprávnímu chaosu.

Jde o špatnou zprávu, ne ale kvůli konkrétním paragrafům jedné technické normy. Předpisy jsou navázány na Metropolitní plán a práci Institutu plánování a rozvoje města a jako takové se staly symbolem úsilí o proměnu Prahy směrem k modernímu, tedy normálnímu evropskému městu. Tedy městu, které má dlouhodobou koncepční vizi své budoucnosti, o které je zvykem debatovat a hlavně kde rozvoj města nespočívá jen v tupém zaplňování parcel, ale také v péči o jeho proporce a skladbu, o veřejný prostor a o kvalitu života. Jakkoliv mohlo a mělo vůči práci IPRu padnout mnoho výhrad, nebylo pochyb, že s ní započalo něco, na co česká metropole čekala léta. Kauza Předpisy je toho důkazem – široko daleko nenajdete jiné téma, na kterém se jednomyslně shodnou architekti, investoři i památkoví aktivisté.

Tenhle mimořádný potenciál ale asi přijde vniveč. Předpisy jsou zrušeny s tím, že primátorka chce "začít diskusi o novém předpisu" (rozuměj na roky zabetonovat status quo). IPR přišel o svého ředitele a tlak na jeho politickou kontrolu sílí. Pod náměstkem Stropnickým, který jako jediný z magistrátu Předpisy hlasitě hájí, se kýve židle. Čeká nás tedy patrně ještě pár let bezčasí, při kterém se bude dále prodlužovat dědictví normalizačního betonového urbanismu a bémovské kmotrovské nepřehlednosti. Předpisy i Metropolitní plán se zařadí mezi nikdy nesplněné pražské sliby, hned vedle management plánu památkové rezervace pro UNESCO a stavebních regulací pro historické jádro města.

Nejhorší na tom všem je ale vědomí, že to, za co se v Praze vede lítý boj, je jinde naprostá samozřejmost, často dokonce už desítky let. Regulace reklamy, péče o veřejný prostor, podpora pěších a cyklistiky, jasné stavební regulace… to nejsou výmysly zpovykaných pražských intelektuálů, ale civilizační výdobytky stejně samozřejmé, jako tramvaje a semafory.

Ne tak v Praze, městě mimo čas a prostor. Městě, které žije v 80. letech minulého století a které se, jen když má hodně dobrou náladu, občas vzepne se ke zlat(okopeck)ým devadesátým.

Jakub Bachtík

AKCE PRO VEŘEJNOST

HOVORY O PRAZE

Hovory o Praze se konají jednou za měsíc vždy v pondělí v 18 hodin v přednáškovém sále Národního technického muzea.

AKCE V JUDITINĚ VĚŽI

Program sledujte na www.zastarouprahu.cz, dále na letáčcích a vývěskách v knihkupectví Juditina věž.

Juditina síň, Mostecká 1 (vstup knihkupectvím), akce se konají zpravidla v pondělí v 18 hod., pokud není uvedeno jinak. Vstupné dobrovolné.

KNIHKUPECTVÍ JUDITINA VĚŽ

Mostecká 1, 118 00 Praha 1, otevřeno v pondělí až sobotu: 10–18 hod., v průběhu letních měsíců též v neděli.

Velký výběr pragensistické, místopisné, historické a památkářské literatury.
Informace na tel. 257 530 599, juditinavez@seznam.cz

Internetové knihkupectví: http://zastarouprahu.shop4you.cz/

Sleva pro členy Klubu 10 % z ceny zakoupeného zboží.

DOMÁCÍ RADA KLUBU ZA STAROU PRAHU PRO ROK 2014:

PhDr. Kateřina Bečková – předsedkyně

Ing. arch. Jan Bárta, PhDr. Richard Biegel, Ph.D. – místopředsedové, Mgr. Jakub Bachtík – jednatel

Mgr. et Ing. Eva Csémyová, Ing. Václav Jandáček, Ing. arch. Martin Krise, Mgr. Karel Ksandr, Mgr. Blanka Kynčlová, Bc. Anna Kusáková, Mgr. Michal Novotný, Bc. Pavla Priknerová, Mgr. Kateřina Samojská, Ph.D., Ing. arch. Miloš Solař, doc. PhDr. Josef Štulc, prof. PhDr. Rostislav Švácha, PhDr. Helga Turková, Ing. arch. Jan Veselý, Bc. Eliška Varyšová, Mgr. Veronika Vicherková, Ing. Karel Zeithammer – členové

Ing. Zbyněk Bureš, PhDr. Kristýna Ledererová-Kolajová – revizoři

Jednání domácí rady Klubu, která se konají vždy jednou za čtrnáct dní (sudý týden) ve středu od 18 hod. v Juditině věži, jsou přístupná členům Klubu.

Adresa kanceláře Klubu Za starou Prahu: Mostecká 1, 118 00 Praha 1
Návštěvní hodiny: vždy ve středu 15–17,30 hod.
Telefon: 257 530 599
E-mail: zastarouprahu@seznam.cz
Internetové stránky: www.zastarouprahu.cz
Stránky na Facebooku: Juditina věž, Klub Za starou Prahu, Nebourejte dům Václavské náměstí 47

Členství v Klubu Za starou Prahu je otevřené, členský příspěvek pro rok 2014 je stanoven takto: 450 Kč (základní), 250 Kč (studenti, důchodci), 100 Kč (člen, který je rodinným příslušníkem jiného člena a nedostává vlastní Věstník), nad 999 Kč (člen – mecenáš).

Přihlášky jsou pro zájemce k dispozici v knihkupectví Juditina věž, Mostecká 1 (pondělí – sobota 10–18 hod.), kde je možné též zaplatit členské příspěvky a získat informace o programu Klubu.

OBSAH

PAMÁTKOVÉ KAUZY

Budova bývalé opravny Auto Praga v Karlíně aneb po úspěšných konverzích přichází demolice
(Kateřina Bečková) 4

Lefí bouda
(Jakub Bachtík) 10

NÁZORY

Pomník plukovníka Švece na Pohořelci
(Václav Jandáček) 16

ZAJÍMAVOSTI

In memoriam Domu československých dětí i jeho autora
Veronika Vicherková 21

Přestavba Státního divadla v Mohuči
(Eliška Vavryšová) 25

Glosa: Holešovické plužiny jsou patrné ještě dnes
(Kateřina Bečková) 30

Stodvacáté výročí vyšehradského Čertova sloupu
(Václav Rybařík) 34

VZPOMÍNKA

Geraldine Mucha: Rozloučení s dlouholetou členkou Klubu Za starou Prahu
(Helga Turková) 38

DĚNÍ V KLUBU

Zpráva o průběhu Studentské památkové mise: září 2014 – leden 2015 slovem a obrazem
(Kateřina Samojská) 42

Z dění v Juditině věži od listopadu 2014 do ledna 2015
(Jaroslav Navrátil) 48

VYDÁNÍ ČASOPISU BYLO PODPOŘENO DOTACÍ MINISTERSTVA KULTURY ČR.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

ročník XLIV. (XV.), číslo 3/2014
založeno 1910, přerušeno 1954, obnoveno 2000
Redakce: Mgr. Jakub Bachtík a PhDr. Kateřina Bečková
ve spolupráci s členy Domácí rady Klubu Za starou Prahu
Grafická úprava: Pavel Bosák
Číslo 4/2014 mělo redakční uzávěrku 30. 1. 2015.

BUDOVA BÝVALÉ OPRAVNY AUTO PRAGA V KARLÍNĚ

ANEB PO ÚSPĚŠNÝCH KONVERZÍCH PŘICHÁZÍ DEMOLICE

Karlín, nejstarší pražské předměstí, má dvě tradiční podoby, rezidenční a industriální. Jestli v minulosti někdy hrozilo, že průmysl by zde mohl převládnout a svými průvodními jevy obyvatelům znepříjemňovat bydlení v pohodlné rovinaté čtvrti, pak tato hrozba je již dávno zažehnána. Průmysl je definitivně pryč. Jeho místo zaujaly nové kancelářské objekty, takže do práce sem denně míří místo dělníků ke strojům stovky zaměstnanců ke svým počítačům. Karlín se stal v několika případech vzorem konverze průmyslových staveb pro nové využití, případ bývalé opravy Auto Praga náležející původně koncernu ČKD, kterým se nyní zabýváme, k nim ale nepatří.

Průčelí budovy Auto Praga v Pernerově ulici. Foto Lukáš Beran, 2010

Několik historických souvislostí

Karlín byl založen v roce 1817 a postupně zastavován při hlavní ulici (dnešní Sokolovská) a k této ulici přilehlých partiích blíže ku Praze. Ve dvorech zde vznikala řada živnostenských dílen a manufaktur. Východnější, dosud málo zastavěnou část Karlína, si vyhlédli pro strojírenskou a další výrobu četní podnikatelé. Největší stopu zanechaly strojírny Daňkova a Breitfeld & Evans, které v roce 1872 fúzovaly do firmy Breifeld-Daněk. I přes konkurenci nedalekých velkých továren Rustonky a Českomoravské byla strojírenská konjunktura poslední třetiny 19. století tak ohromná, že uživila nejen tyto mohutné fabriky se stovkami dělníků, ale i řadu drobnějších výrobců specializovaného strojírenského sortimentu. Po fúzi zaměstnávala strojírna Breitfeld-Daněk až 1500 dělníků a její impérium se postupně rozšiřovalo do celého bloku mezi ulicemi Křižíkovou, Pernerovou, Kollárovou a Šaldovou. Podnik tehdy vyráběl veškerý strojírenský sortiment pro český průmysl, též lokomotivy, traktory, turbíny či důlní zařízení. V roce 1927 fúzovala karlínská Daňkovka, jak se továrně s dlouhým oficiálním názvem „Strojírny, a. s., dříve Breitfeld-Daněk a spol. Karlín“ zjednodušeně říkalo, s Českomoranskou-Kolben, a tak byl dotvořen slavný český strojírenský koncern ČKD. V rámci specializace jednotlivých závodů ČKD bylo v Karlíně ve třicátých letech 20. století soustředěno oddělení letecké a motocyklové, zabývající se konstrukcí a výrobou letadel a motocyklů značky Praga, a též opravna automobilů této značky.

Pro servis automobilů Praga, které se mimochodem vyráběly nedaleko odsud v Libni, byla v letech 1929–1931 zřízena na místě bývalé slévárny staré Daňkovky jednopatrová uliční budova se stometrovým průčelím do Pernerovy ulice, na niž navazo-

Pohled na Karlín z Vítkova. V popředí blok mezi Pernerovou, Thámovou, Kollárovou a Křižíkovou ulicí s budovou Corso Karlín. Foto Jan Bečka, 2007.

valy směrem do nitra bloku haly opravárenských dílen. Autorem řešení byl stavební inženýr Karel Vlk, stavitelem firma Václav Nekvasil. Dlouhá fasáda budovy je do ulice rozčleněna na tři úseky dvěma mělkými rizality, které na svém zvýšeném límci nesou reliéfně negativně vyvedený nápis Auto Praga, s použitím tradičního logotypu. Objekt byl v devadesátých letech 20. století nově upraven a slouží jako sídlo různých firem.

A právě o tuto budovu a její budoucí osud v následujícím textu půjde.

Konverze průmyslových objektů v Karlíně

Pojďme si nyní stručně připomenout, které průmyslové stavby byly v Karlíně na území dvou čtvercových bloků mezi ulicemi Křižíkovou, Pernerovou, Kollárovou a Šaldovou, kde ještě před třemi desítkami let působil podnik ČKD, konvertovány pro nové využití. Následující část stati nechť slouží též jako podnět na jarní vycházku pro p. t. čtenářstvo tohoto Věstníku.[1]

1. Corso Karlín, Křižíkova, Karlín čp. 237

Dlouhá budova bývalé soustružny firmy Breitfeld-Daněk, později ČKD z let 1889–1891, procházející napříč téměř celým blokem, byla v letech 1999–2000 přestavěna na kancelářskou budovu. Návrh nástavby a přestavby je dílem španělského architekta Ricardo Bofilla a jeho spolupracovníků. Obecně je tato konverze hodnocena jako velmi invenční a zároveň mimořádně inspirativní pro další snahy stavebních podnikatelů o konverze průmyslových staveb. Investorem byla skupina Karlín Group.[2]

2. Karlin Studios, Křižíkova, Karlín čp. 638

Bývalá tovární hala podniku ČKD uvnitř bloku, orientovaná kolmo na budovu Corso Kalín, byla v roce 2005 konvertována na kulturní objekt, kde jsou pronajímány ateliéry umělcům a současně pořádány výstavy. Citlivé minimalistické řešení umocňující vyznění syrového industriálního prostoru je vysoce oceňováno zejména milovníky tohoto typu architektury. Budova je bohužel součástí areálu Auto Praga, s nímž má být demolována. Autorem konverze haly na Karlín Studios je italský architekt působící v Čechách Alberto di Stefano.

1 Jako zdroj historických informací o uvedených objektech převážně posloužil web Výzkumného centra průmyslového dědictví (VCPD) s databází průmyslových objektů. http://www.industrialnitopografie.cz/

2 http://www.karlin.cz/

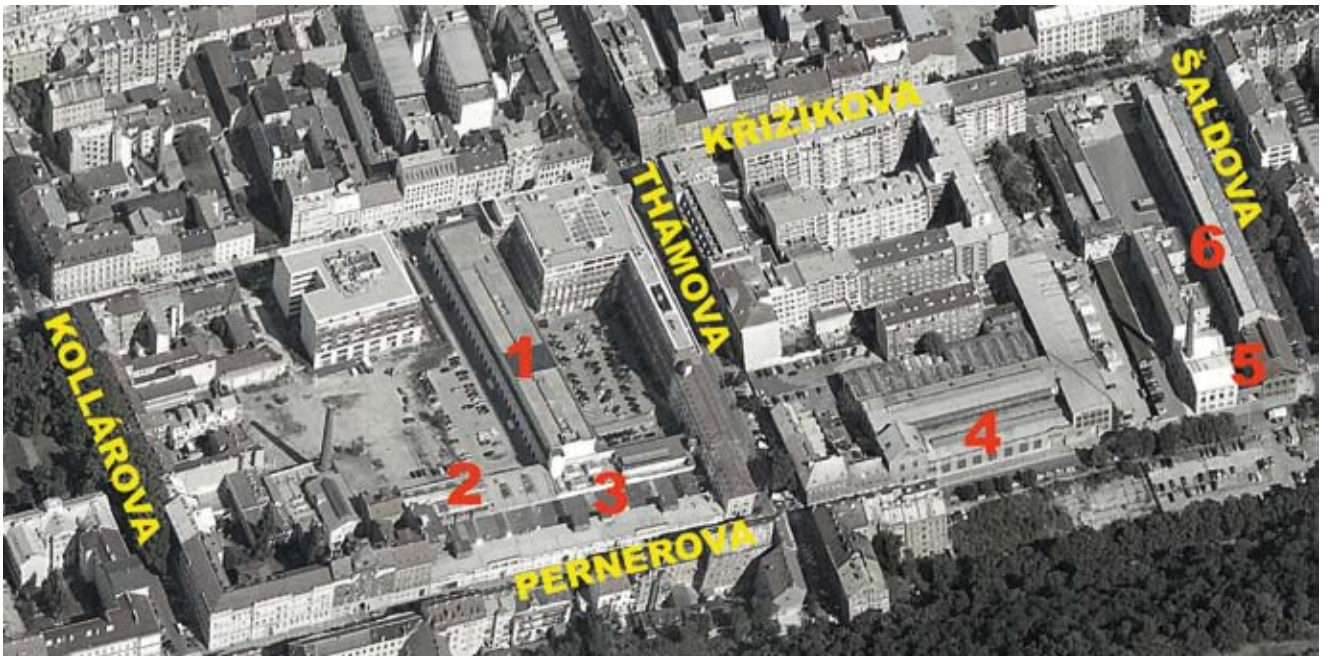

Plánek popisovaných konverzí industriálních budov na podkladě pohledu z Google Maps. Stav zástavby přibližně v roce 2011 před zahájením stavby Fórum Karlín.

3. Auto Praga, Pernerova, Karlín čp. 149

Budova postavená jako servis automobilů Praga v letech 1929–1931 byla po roce 1990 upravena pro kancelářské a obchodní využití. Nyní má být na jejím místě postaven soubor budov Palác Praga s částečně administrativním a částečně obytným využitím. Autorem návrhu je architekt Martin Němec, ateliér A.D.N.S. Investorem záměru je skupina realitních firem z Karlína.

4. Fórum Karlín (Karlín Hall I a II), Pernerova, Karlín čp. 63, 136, 673

Objekt tovární haly zvané Kotlárna, založené v roce 1857 a vícekrát přestavované pro firmu Breitfeld-Daněk a ČKD, byl podroben v letech 2011–2013 radikální úpravě pro sídlo vydavatelství Economia. Autorem velmi kladně hodnocené konverze, která respektovala monumentalitu rozlehlého vnitřního prostoru haly, byl opět španělský architekt Ricardo

Část bývalé haly opravny automobilů Auto Praga. Foto Lukáš Beran, 2015

Průčelí budovy bývalé slévárny Daňkovy strojírny, proměněné na výstavní prostor Karlín Studios. Jde o součást budovy Auto Praga určenou k demolici. Pohled z nitra bloku. Foto Lukáš Beran, 2014

Bofill. Současně byla zbořena mladší hala z roku 1953 s nápisem ČKD Dukla, zvaná Šípkárna, a na jejím místě postaven nový objekt s velkým společenským a kulturním sálem. Investorem byl průmyslník Zdeněk Bakala.

5. Machinehouse (Kotelna), Šaldova, Pernerova, Karlín čp. 632, 635

Objekty z roku 1898 sloužily koncernu ČKD jako strojovna a kotelna. V roce 2004 byly obě budovy náročně upraveny pro komfortní kancelářské využití. Autorem je italský architekt Claudio Silvestrin. I tato konverze zachovávající mnohé původní prvky interiérů jako atraktivitu prostoru je hodnocena velmi vysoko. Investorem byla skupina Karlín Group.

6. Cornlofts Šaldova, Šaldova, Karlín čp. 219

Budova původně lisovny a rafinerie řepkového oleje z let 1862–1864 byla později využívána koncernem ČKD a dalšími firmami. V letech 2007–2009 byla podle návrhu vídeňského ateliéru Baumschläger & Eberle přestavěna a ve vnitrobloku byly dostavěny objekty loftového bydlení. Z původního objektu byly akceptovány jen obvodové zdi. Investorem byla skupina Karlín Group.

Čím a proč má být objekt Auto Praga nahrazen?

Především je třeba konstatovat, že o demolici budovy usiloval investor již od roku 1995, avšak v případě názoru Národního památkového ústavu je dosud zcela neúspěšný. Ve čtyřech odborných vyjádřeních pražského pracoviště Národního památkového ústavu[3] byla demolice uličního traktu budovy Auto Praga vždy vyloučena.

Památkový ústav se k jeho architektonické hodnotě i urbanistické roli v rámci bloku, který je součástí památkové zóny Karlín, vyjádřil takto: *Po architektonické stránce měl objekt Auto Praga v době svého vzniku dobový utilitární charakter odpovídající jeho funkci, racionální a efektivní vyřešení stavby bylo jistě zásadním kritériem návrhu, jak je uvedeno v SHP (Ing. arch. Miroslav Kroulík, PhDr. Josef Holeček, 06–07/2013) předloženém jako podklad v rámci posuzování dokumentace demolice areálu. Nicméně z dnešního pohledu je třeba nahlížet na objekt jako na doklad industriální zástavby dané*

3 Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v hl. m. Praze: NPÚ-311/29197/2013 z 29. 5. 2013; NPÚ-311/55176/2013; NPÚ-311/81265/2013 z 19. 11 2013; NPÚ-311/20917/2014 z 1. 4. 2014

Výstavní interiéry Karlín Studios záměrně využívají syrovosti industriální podstaty budov. Foto Lukáš Beran, 2015

doby, reprezentující určitou etapu vývoje Karlína, architektonické kvality objektu plynou z dochovaného uceleného výrazu objektu a konstrukčního řešení. Architektura uličního průčelí je typickým projevem produkce odpovídající době vzniku, což představuje samo o sobě hodnotu. Funkcionalistické industriální objekty jsou v současném Karlíně zastoupeny zcela ojediněle, lze říci, že objekt Auto Praga je z nich jedním z nejvýraznějších. Kromě autenticity dochovaného objektu je třeba proto brát v potaz i jeho jedinečnost. Novodobé stavební úpravy uličního průčelí nejsou nevratné. Z těchto důvodů, spočívajících zejména v dochovaném uceleném výrazu objektu a jeho konstrukčním řešení, v jedinečnosti objektu jako dokladu industriální zástavby dané doby, je třeba trvat na zachování alespoň uličního traktu.[4]

4 NPÚ-311/81265/2013 z 19. 11 2013

V nitru bloku se právě dostavuje budova Corso Karlín II b (vlevo) navazující na již dostavěné Corso Karlín II a (vpravo). Alespoň průhled uličkou pozorovateli potvrdí, že se nachází stále v Karlíně. Foto Kateřina Bečková, 2015

Investoři však usilují o komplexní vyčistění plochy od předchozí zástavby, aby na ní mohli realizovat svůj nový projekt. Jedná se o tři budovy, z nichž dvě krajní zachovávají uliční frontu Pernerovy ulice, zatímco prostřední ustupuje do nitra bloku o cca 12 m a vytváří v těchto místech piazzetu. Z původní budovy je zachováno jen torzo průčelní stěny s jedním z rizalitů nesoucích nápis Auto Praga, jehož logotyp přebírá projekt do svého názvu Palác Praga. Ustoupený objekt s devíti nadzemními podlažími má být nejvyšší (32,8 m) a využitý jako obytný, ostatní dva jsou nebytové. Mezi domy je plánován volný průchod do nitra bloku a dále do Křižíkovy ulice.[5]

Vstřícný názor magistrátních památkářů a podnět Klubu k jeho přezkumu

Přes negativní názor Národního památkového ústavu bylo k záměru vydáno odborem památkové péče kladné závazné stanovisko.[6] Odbor zcela akceptoval závěry stavebněhistorického průzkumu zpracovaného na objednávku investora (!), které pochopitelně význam stavby zcela bagatelizují a její technický stav hodnotí jako velmi špatný. Dále opřel názor také o svůj poradní orgán Sbor expertů. Ten se nad záměrem skutečně v rámci svého jednání dne 4. 7. 2013 zamýšlel, ale dle zápisu zveřejněného na internetu[7] hlasování dopadlo plichtou, pět přítomných členů bylo pro a pět proti. Usnesení ale nakonec vyznělo kladně, protože předseda sboru mohl uplatnit v souladu s jeho statutem dva hlasy. To však nelze považovat za relevantní odborný názor. Kromě toho závazné stanovisko nevygenerovalo žádné vlastní protiargumenty, které by vyvrátily názor památkového ústavu. Tudíž není objektivně zřejmé, co vlastně způsobilo vyznění závazného stanoviska ve prospěch investora.

Klub Za starou Prahu tyto skutečnosti napadl dne 7. 1. 2015 v podnětu k Památkové inspekci MK ČR, kterou požádal o přezkoumání závazného stanoviska magistrátních památkářů. Zároveň požádal odbor výstavby úřadu MČ Prahy 8 o pozastavení územního řízení[8] do vyřízení podnětu na Památkové inspekci MK ČR. O vývoji kauzy budeme informovat na klubovním webu či v dalších číslech Věstníku.

Kateřina Bečková

5 Web architektonického ateliéru A.D.N.S. s vizualizací záměru: http://www.adns.cz/cs/projekty/palac-praga/

6 Magistrát hl m. Prahy, odbor památkové péče: S-MHMP 280585/2013 z 14. 4. 2014

7 http://pamatky.praha.eu/public/7a/10/97/1604651_392707_zapis_ze_133._jednani_Sboru_expertu.pdf

8 Klub Za starou Prahu je účastníkem tohoto řízení na základě zákona § 70, odst. 2, zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

LEFÍ BOUDA

Uplynul už víc než půlrok, co byla rozvířena kauza pomníků československých letců ve 2. světové válce. Na nechtěný dárek na Klárově si už každý udělal svůj názor a leckdo se s ním asi i smířil. Byla by ale chyba nechat celou věc plavat. Že je okřídlená bytost připomínající lva (a překřtěná proto Kateřinou Bečkovou ironicky na lefa) patrně nejkýčovitějším uměleckým předmětem na území Prahy, představuje totiž bohužel nejmenší z jeho problémů. Bronzová obluda je totiž hlavně pěknou ukázkou toho, že na Praze 1 se pořád o veřejný prostor staráme jako vždycky – nahodile, bez úcty k pravidlům a špetky vkusu, zato se silným názorem a hromadou demagogie. Ba co víc, ukazuje, že tento přístup má oficiální posvěcení na nejvyšších místech. Ne, sochu samotnou, ani průběh jejího vzniku rozhodně není možné chápat jako důstojnou poctu válečným hrdinům.

Lef ovládnul Klárov. Celkový pohled na park s novým pomníkem.

Představte si, že si v centru na významném místě Prahy stavíte dům. Trpělivě jednáte s památkáři, snažíte se vyhovět jejich podmínkám a už léta oběháváte úřady a sháníte povolení. A zničehonic na sousední parcele vyroste ošklivá a třikrát větší barabizna, které dal stavební úřad zelenou po několika týdnech jen tak, bez potřebných povolení a přes nesouhlas odborných a magistrátních památkářů i územních plánovačů. A důvod? Na rozdíl od vás má váš nový soused hodně peněz a dobré kontakty na politiky. A navíc se tváří, že svůj projekt dělá pro veřejné blaho.

Nebyl by tohle čistý příklad pražského klientelismu nejtvrdšího bémovského ražení? Nevzbudil by právem nesouhlas odborníků, protesty veřejnosti a šťouravou pozornost novinářů? Nepochybně ano. Stačí ale v příběhu vyměnit dům za památník a náhle je všechno jinak – z arogantního a nezákonného projektu je klenot, za který osobně horuje předseda sněmovny i ministr kultury, a jehož kritici končí na pranýři. Vítejte v Praze na Klárově v roce 2014.

Lefův nečekaný přílet

Celá věc zpočátku vypadala jako nadmíru ušlechtilý podnik. Česku nestačilo ani čtvrt století na to, aby v hlavním městě vztyčilo důstojný pomník československým letcům a hrdinům 2. světové války. Tento dluh se stával postupem času čím dál trapnějším, a tak, když se nebyli schopni rozhoupat Češi, rozhodli se jej splatit přátelé z ciziny, konkrétně komunita v Česku žijících Britů ve spolupráci s britskou ambasádou. Těm se podařilo vybrat dostačující částku a začali s přípravou památníku a jednáními o jeho umístění.

Snese Klárov dva špatné pomníky? Pohled na park a lefa od Preclíkova pomníku II. odboji.

A zde začínají dosud kladnému příběhu přibývat stíny.

Člověk, který má důvěru v anglosaskou kulturu debaty a úcty k veřejnému prostoru, by čekal, že na pomník bude vypsána soutěž a otevře se o ní široká diskuse. Nestalo se tak. V době, kdy byl celý záměr veřejně vyhlášen, už se na pomníku pracovalo. Zadán byl navíc umělci, který je, kulantně řečeno, problematický. Jménem Colin Spofforth by mohl být leckdo neznalý nadšen (považte, britský sochař a dělá pomník pro Prahu!), nicméně o žádnou extratřídu nejde. Dal by se naopak spíš označit za Michala Davida britského sochařství – jeho díla jsou řemeslně docela slušná, ale jinak kýčovitě popisná a nenápaditá. Svým charakterem se hodí do luxusního nevkusu velkých obchodních center, ve kterých je lze ostatně většinou nalézt.

S absencí debaty souvisí i velmi podivné načasování. Organizátoři chtěli pomník odhalit 17. června 2014. Svůj záměr ale zveřejnili teprve v březnu téhož roku. Na posouzení a realizaci tak závažného podniku tedy zbyly pouhé tři měsíce. Organizátoři měli navíc jasno nejen v podobě pomníku, ale i v tom, že bude umístěn na Klárově. Jiná řešení odmítli akceptovat, a jak se záhy ukázalo, hlavu si nehodlali lámat ani s tím, jestli s nakonec získají pro svou představu souhlas: přípravy pokračovaly bez ohledu na vydávaná stanoviska s tím, že pomník bude nakonec stejně prosazen silou. Nátlaková strategie a ignorování pravidel se přitom nakonec překvapivě vyplatila. A to za plné podpory radnice Prahy 1 i ministerstva kultury. Aby ale absurdita celého postupu vynikla naplno, bude dobré projít kauzou pěkně popořádku.

S lefem krok za krokem

11. března 2014. Vychází první oficiální zpráva o tom, že místní britská komunita ve spolupráci se svou ambasádou nechá jako "dar Čechům a Slovákům" zhotovit pomník československým letcům ve 2. světové válce. Hned bylo zároveň jasné, že se nepočítá s uměleckou soutěží nebo diskusí – bylo oznámeno, že pomník vytváří Colin Spofforth a že bude odlita v Česku. Oznámen byl i termín vztyčení pomníku, 17. června 2014. Otázka jeho umístění zůstala otevřená.

Březen – duben 2014. Vedou se předběžná jednání organizátorů s Národním památkovým ústavem. Ve výše zmíněné zprávě sice bylo řečeno, že o umístění pomníku se bude dále jednat, záhy se ale ukázalo, že organizátoři pomníku už mají dávno vybraný Klárov a jakékoliv památkáři navržené alternativy odmítají. Odborní i magistrátní památkáři proto dopředu avizují, že na Klárově pomník nepovolí.

Okřídlený lef na výduchu z metra. Pomník Colina Spoffortha v celé kráse.

18. dubna 2014. Teprve nyní dostává magistrátní odbor památkové péče na stůl oficiální žádost o vydání závazného stanoviska ve věci pomníku, které je nezbytným podkladem pro vydání stavebního povolení. Vzhledem k tomu, že pomník má být odhalen za dva měsíce, je celá věc – vinou organizátorů nikoliv úředníků – na hraně zákonných lhůt. Jinými slovy, organizátoři podali žádost na poslední chvíli, čímž v podstatě vyloučili další diskusi nebo možnosti nějakých úprav. Úřady musely rozhodnout buď, anebo.

22. května 2014. Pražské územní pracoviště Národního památkového ústavu vydává na základě žádosti magistrátu došlé 28. dubna 2014, odborné vyjádření, ve kterém označuje celý záměr za nepřípustný. Vyjádření konstatuje, že jde o mimořádně exponované místo, na kterém již jeden velký pomník podobného zaměření stojí. Upozorňuje také, že předložená studie se vůbec nezabývá kontextem parku nebo jeho budoucího rozvoje, což by měla být v památkové rezervaci samozřejmost. Vyjádření se také pozastavuje nad skutečností, že pomník nebyl vybrán soutěží a že k němu neproběhla žádná veřejná diskuse, ve které by byly zkoumány i jiné možnosti umístění.

27. května 2014. Odborné vyjádření bylo předáno organizátotrům k připomínkám. Ti pouze zažádali o urychlené vydání stanoviska a námitky vůči NPÚ odmítli uplatnit. Organizátoři sice nezahájili spor v oficiálním jednání, s o to větší vervou ale začali vést proti NPÚ mediální kampaň. Svaz veteránů vyjádřil rozhořčení nad tím, že "bojem za přesunutí památníku z Klárova" [sic!] památkový ústav „pošpinil čest" letců, organizátoři si stěžovali na úřednickou zvůli a do boje proti zlým památkářům se – jako obvykle s nulovým vhledem do problému – zapojily i politické špičky. Předseda sněmovny Hamáček prohlásil, že se za rozhodnutí památ-

Nejslabším článkem pomníku je podstavec, který pojetím i řemeslnou kvalitou připomíná retro osmdesátých let minulého století.

Váhu a důstojnost pomníku podporuje i kvalitní a pečlivá úprava okolí.

kářů stydí, obzvláště pak zamrzí, že proti svým podřízeným vystoupil i ministr kultury Herman. NPÚ se sice snažil svůj postoj obhájit a upozornit na fakt, že nevydal úřední rozhodnutí, ale jen odborné vyjádření, na základě kterého se teprve má rozhodnout. Oblíbený fackovací panák v podobě zlého památkáře už ale byl vytažen na světlo.

2. června 2014. Absurdita celého mediálního pozdvižení je o to větší, že bylo zcela zbytečné. Stavební úřad Prahy 1 totiž 2. června vydal pro pomník bez ohledu na názor NPÚ stavební povolení, načež záhy začala příprava stavby. Úřad tak učinil bez závazného stanoviska magistrátních památkářů, které ze zákona musí stavebnímu povolení předcházet. Navíc věděl, že odborná složka památkové péče se vyjádřila k projektu odmítavě.

Dajbychův úřad je sice svojí arogancí proslulý, ale tohle je silná káva i na jeho poměry. V Praze bychom jen těžko hledali rozhodnutí, které by zákonem pohrdalo bohorovnějším způsobem. Právě tento moment lze proto považovat za nejhorší v rámci celké kauzy a také za velmi nebezpečný. Zpochybňuje totiž naději, že v Praze fungují nějaká férová a jasně nastavená pravidla pro všechny, na která je možné se spolehnout.

Možná ještě horší je ale reakce politiků starostou Prahy 1 Lomeckým počínaje a ministrem kultury Hermanem konče, kteří tento prešlap vůbec nebrali v potaz, nebo jej zlehčovali ve smyslu "no a co se dalo dělat, když to rozhodování tomu magistrátu tak dlouho trvalo". Politici ostatně na celé věci mají svůj podíl – ničím jiným než politickou objednávkou celé povolení motivováno nebylo.

10. června 2014. Bez ohledu na vydané povolení pokračuje magistrát ve schvalovacím procesu. Magistrátní památkáři, kterým bylo jasné, jak moc je celá věc ožehavá, požádali ještě o jedno odborné vyjádření. S žádostí se přitom tentokrát obrátili na kompetentní a nezávislou instituci, na Institut plánování a rozvoje města. IPR své stanovisko zformuloval 10. června a jinými slovy v něm zopakoval názor NPÚ – upozornil, že chybí koncepce celého prostoru, na kterou by pomník měl být navázán, zkritizoval celkový postup přípravy a vynechání veřejné debaty a soutěže a návrh ve stávající podobě odmítl: "*Domníváme se, že i u tak významného pomníku nemohou být při jeho realizaci opomenuta základní obecně platná pravila. Ve svém důsledku může nakonec toto opomenutí vrhnout stín a zpochybnit i samotný cíl a význam záměru.*"[1]

Stojí za pozornost, že celý spor byl po celou dobu chápán jako "památkáři vs. pomník". O stanovisku IPRu v debatě nepadlo ani slovo. Je proto škoda, že se IPR do debaty nazapojil více a kolegů památkářů se v pozdějších fázích kauzy veřejně nezastal.

17. června 2014. Památkový odbor magistrátu vydává závazné stanovisko, ve kterém označuje záměr na výstavbu pomníku na Klárově za vyloučený.[2]

Ve stejnou chvíli probíhá na Klárově slavnostní odhalení památníku. Vznik této černé stavby přišli kromě organizátorů, válečných veteránů a členů

1 Citováno dle závazného stanoviska ze 17. 6. 2014, viz poznámku níže.

2 Závazné stanovisko Odboru památkové péče Magistrátu hlavního města Prahy ze dne 17. 6. 2014, č. j. S-MHMP 562124/2014. Zde jsou také citována výše zmiňovaná vyjádření IPR a NPÚ.

britské ambasády oslavit starosta Prahy 1 Oldřich Lomecký (TOP 09), ministr kultury Martin Stropnický (ANO) nebo předseda poslanecké sněmovny Jan Hamáček (ČSSD).

Říjen 2014. Magistrát rozhodl, že pomník vznikl na svém místě nezákonně a že se má proto do roka odstěhovat. Postoj magistrátu věcně a logicky vysvětlil šéf magistrátních památkářů Jiří Skalický na ČT: *„Platí určitá pravidla pro umisťování soch v památkové rezervaci. Já si neumím představit, že bychom stejným rychlým a celkem razantním postupem takto chtěli dát dar do centra Londýna. Nemůžeme tuto záležitost nechat běžet, protože by to byl precedens. (…) Byla by to rána pod pás všem, kteří s námi už třeba rok diskutují například o umístění památníku Milady Horákové a podobně.“*[3]

Rozhodnutí ale vyvolalo pozdvižení, místy až hysterii, podpořenou blížícími se komunálními volbami. Byly založeny dvě petice na záchranu pomníku, množí se rozhodná vyjádření politiků v čele se starostou Lomeckým, ze kterého se rázem stává občanský aktivista zápasící s úřední zvůlí. Korunu všemu nasadil ministr kultury prohlášením, že se v případě přesunu se klidně půjde k pomníku přivázat.

Listopad 2014. Praha 1 dostala od magistrátu za svůj nezákonný postup pokutu 150.000 Kč. Starosta Lomecký reaguje, že pokuta je důsledkem arogance úředníků a že Praha 1 nemohla jednak jinak, protože magistrát věc zdržoval a rozhodoval se zpožděním a po lhůtách.

Demagogie ze strany Prahy 1 je v tomto bodě maximální. Magistrát měl totiž na rozhodnutí 60 dní (zákon to umožňuje ve výjimečných případech), Praha ale vydala povolení už po 45 dnech, tedy dva týdny před uplynutím lhůty. Především ale přitom vůbec nevzala v úvahu, že by stanovisko památkářů mohlo být zamítavé, přestože NPÚ i magistrát svůj odmítavý postoj deklarovali dopředu. Jinými slovy – pokud tedy Praha 1 chtěla rozhodnout rychle, proč nerozhodla zamítavě?

Praha 1 se nicméně proti závaznému stanovisku brzy odvolala k ministerstvu kultury, které se žádostí o posudek obrátilo na generální ředitelství NPÚ. Národní památkový ústav se tak dostal do ošemetné situace. Měl buď na základě nátlaku změnit svůj postoj a zpronevěřit se své odborné nezávislosti. Nebo riskovat další mediální bouři v už tak dost trapné a vůči památce letců nedůstojné kauze.

V listopadu byl proto vydán posudek, který se snažil o důstojný kompromis. NPÚ v něm trvá na výhradách vůči pomníku a způsobu jeho vzniku, nicméně připouští, že pro památkovou rezervaci

Socha lefa nabízí celou řadu interpretací. Šlápl na trn? Zůstalo mu něco mezi zuby? Nebo se mu chce kýchnout?

jako celek nepředstavuje významné ohrožení. Posudek navrhuje zpracovat nové řešení mimořádně nepovedeného podstavce a zvážit transfer objektu na jiné místo. Důrazně se v něm také upozorňuje na riziko budoucího precedentu: *“Zásadní nyní je, aby se případ nestal referenčním precedentem pro jiné záměry umisťování bez variantního řešení připravených sochařských děl na investory vybraná místa v Pražské památkové rezervaci pod časovým tlakem a aby tato skutečnost byla výkonnými orgány státní správy náležitě ošetřena.“*[4]

Prosinec 2014. Ministerstvu kultury vyjádření NPÚ nestačilo. Vyžádalo si proto doplnění, ve kterém by naplno zaznělo, zda pomník ano nebo ne. V něm NPÚ znovu trvá na estetických i procesních výhradách, žádné z nich ale nepovažuje za natolik závažné, aby bylo třeba trvat na odstranění pomníku. Tím dostali ministerští úředníci konečně potřebné podklady a těsně před Vánoci v rámci odvolacího procesu magistrátní stanovisko zrušili.[5]

3 V červnu ho odhalili. Teď má okřídlený lev z Klárova zmizet. Relace ČT24 ze dne 8. 10. 2014. Dostupné na: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/288583-v-cervnu-ho-odhalili-ted-ma-okridleny-lev-z-klarova-zmizet/ [citováno 7. 1. 2015].

4 Odborné vyjádření NPÚ GenŘ ze dne 20. 11. 2014, č. j.: NPÚ-310/86932/2014. Citováno dle závazného stanoviska MK ČR ze dne 19. 12. 2014, viz poznámku níže.

5 Závazné stanovisko MK ČR ze dne 19. 12. 2014, č. j. MK 69 520/2014 OPP, Sp. zn. MK-S 13 742/2014 OPP.

Tento krok je stejně kontroverzní a nebezpečný jako stavební povolení od Prahy 1. Postupu magistrátu v této kauze totiž ve skutečnosti nejde věcně ani procesně nic vytknout (což nejsou slova, která by na stránkách Věstníku zaznívala běžně). Jinak než zamítavě magistrát ani rozhodnout nemohl, protože odborná vyjádření byla proti pomníku a organizátoři žádné svoje protiargumenty neposkytli. Rozhodnutí ministerstva závazné stanovisko zrušit tedy bylo hrubě účelovým, politicky motivovaným a vynuceným zneužitím odvolacího procesu, které opět znamená oslabení důvěry v profesionalitu a nezávislost památkových orgánů.

V současné době tedy má stavba chatrné posvěcení památkářů. Fakt, že vznikla načerno, to ale nijak nemění.

Lefí bouda

Celá kauza navenek působí jako regionální žabomyší spor o drobnou stavbičku na místě, které je stejně spíše dopravní křižovatkou, než parkem. Jenže šrámy, které po ní zbyly, se nebudou hojit snadno. Je to totiž čistý příklad kauzy, ve které jde Praha bez rozmyslu a bez diskusí na ruku špatnému a silově prosazovanému projektu. Nejde přitom jen o ohýbání pravidel. Je zarážející, jak úzkostlivě se organizátoři pomníkové akce vyhýbali byť jen náznaku debaty – z jejich strany nepadl jediný argument proti vzneseným námitkám, jediné vysvětlení proč si zvolili dané místo a dané řešení. Debata tak byla zastánci lefa vedena na demagogické a emotivní vlně a na základě jednoduché rovnice "je to památník veteránům + je to dárek = další argumenty nejsou třeba". Přesto, nebo právě proto, na svou stranu pomník získal velkou část veřejnosti, politiky i řadu občanských sdružení.

Leccos asi vysvětluje skutečná pointa celého příběhu. Pomník totiž není vymodleným dílem českých Britů, kteří na něj usilovně a léta střádali. Jak upozornil ve vynikajícím článku Jan Dienstbier,[6] ve skutečnosti za jeho vznikem stojí velká skupina pražských developerů, odpovědná za tu horší část velkých pražských novostaveb. Máme tu developery "Květinového domu" na Václavském náměstí i prostavby bloku u paláce Sylva-Taroucca, developera COPA / Quadria centra i Nákladového nádraží Žižkov a mnoho další. Intenzivní a zručně demagogickou kampaň pak vysvětluje fakt, že Euan Edworthy je vlastníkem významné PR agentury. Toto pozadí by ale nemělo nikoho překvapit – arogance, ignorování pravidel a nedostatek vkusu, kterými se vykazuje kauza pomníku, to je rukopis typický i pro ostatní aktivity těchto pánů.

Není divu, že výstavba památníku je občas intepretována jako velká bouda na památkáře, která je měla ztrapnit. Ve skutečnosti je to ale horší. Je to bouda na všechny Pražany, nejvíce ale na veterány, kteří by si zasloužili důstojný pomník a místo toho získali jen laciný kýč a trapné divadlo.

Sochu ale nakonec vem čert. Když se někdo touží prezentovat ohyzdným, umělecky i řemeslně zfušovaným pomníkem, je to jeho ostuda. Člověka nakonec mrzí jiné věci. Například, že veteráni a spolky na jejich podporu ze sebe nechali udělat fíkový list celé habaďůry a ještě na to jsou hrdí.

Že se britská ambasáda neprojevila jako zástupce vyspělejší demokratické kultury, ale zapojila se do hry, která připomíná to nejhorší z bémovských časů.

Že se ministr kultury nezastal svých podřízených a misto hledání věcného tónu přiléval olej do ohně protipamátkářské hysterie.

Že organizátoři a podporovatelé památníku neměli potřebu se aspoň navenek tvářit, že je absence diskuse a porušování pravidel mrzí.

Že se média zajímají jen o to, jestli se pomník někomu líbí nebo nelíbí, ale podstatě celého problému nevěnovala ani řádku.

Že tam ta ošklivá obluda na podstavci, jehož tvar a obložení připomíná model obzvláště nepovedeného bankovního domu z 90. let, bude možná stát napořád.

A že koncepční, věcná a o diskuse opřená péče o veřejný prostor je na Praze 1 stále jen utopickým přáním.

Jediné východisko

Autor tohoto článku si dlouho lámal hlavu, čím by se paseka způsobená lefím darem dala napravit. A nakonec řešení našel. Důstojným závěrem, který by napravil celé příkoří, může být pouze jedna věc: Postavit na Klárově nový pomník. Nejvýznamnější pražští developeři by v něm na štítu vynášeli figuru starosty Prahy 1 v nadživotní velikosti. Aby se zde zbytečně neopakoval motiv křídel, byl by starosta ozdoben oslíma ušima, zato ale pořádnýma. K celé skupině by byl řetězem připoután ministr kultury, který by výhružným pohledem symbolicky odháněl všechny pochybovače. Nápis na pomníku by zněl: „Poslední spravedliví / Zasloužili se o veřejný prostor / A krásu Prahy".

Projekt zadáme „umělcům", kteří vyrábějí suvenýry pro obchody na Královské cestě. A s povolením si lámat hlavu nebudeme. Vždyť je to přeci pro dobrou věc – a Lomecký s Hermanem to nakonec nějak zařídí.

Jakub Bachtík

Fotografie zhotovil autor článku

6 Jan Dienstbier: Vrtěti lvem. Online deník A2larm, 24. 11. 2014. Dostupné na: http://a2larm.cz/2014/11/vrteti-lvem/ [citováno 7. 1. 2015].

POMNÍK PLUKOVNÍKA ŠVECE NA POHOŘELCI

Historický prostor pražského Pohořelce se opět stal předmětem diskuse. Opětovné vytvoření a osazení pomníku plukovníka Švece bude jednou z otázek památkové péče v pražské památkové rezervaci. Pokusme se proto zamyslet nad novými pomníky či sochami v prostředí rezervace.

Pohled od Pohořelce k budovám Zeměbraneckých kasáren s pomníkem plukovníka Švece, 1934. Muzeum hl. m. Prahy.

V posledních letech je stále častěji otvírána otázka obnovení kdysi odstraněných pomníků v památkové rezervaci. Nejznámějším příkladem je pomník maršálka Radeckého na Malostranském náměstí, jde ale také o pomník plukovníka Švece na Pohořelci. Oba pomníky byly sneseny z politických důvodů a u obou se dnes objevuje snaha vrátit je na původní místo. Oba pomníky také byly vybudovány na místech pro Prahu velmi důležitých, a jejich kvalita byla už v době jejich vzniku pokládána za vysokou. Otázka, zda mají být navráceny nebo nikoliv, proto nemůže být po dosavadním způsobu vyřešena jednoduchým úředním úkonem, založeným na argumentu, že jakékoliv vložení pomníku, byť i již existujícího, je pro památkovou rezervaci nepřípustné. V případě takové úvahy bychom totiž měli vést v patrnosti několik nových soch, které v poslední době do města vstoupily.

Nové pomníky pražské

Za všechny uveďme pomník E. Beneše, který sice stojí na místě, které mu bylo patrně blízké, ale umístění se zdá být přinejmenším problematické. Černínský palác byl sice prezidentovým působištěm, bohužel umístění na místě bývalé barokní kaple není pro pomník ideální. Místo samo je totiž už jakýmsi pomníkem či připomenutím toho, co se zde kdysi nacházelo – tím, že zde nad úrovní dlažby nic nestálo, měla úprava svůj smysl jako připomínka zaniklé stavby. Dnes je ale na tento pomník nasazen pomník druhý, figurální a popisný, což vyniká zejména oproti abstraktnímu obrazci v dlážděné ploše. Rovněž malé měřítko sochy, které bylo dáno patrně finančními možnostmi zadavatele, úspěchu příliš nepřispívá. Socha na daném místě trochu připomíná zahradní dekoraci, což je

v rozporu s významem zobrazené osobnosti naší politiky.

Druhou sochou, která relativně nedávno vešla do rezervace, je pomník prezidenta a filozofa T. G. Masaryka, umístěný do stávající zdi v prostoru před Pražským hradem. Ten je svým, měřítkem a místem úspěšnější, než pomník jeho následovníka – zda je to proto, že muž zde zobrazený byl takový i v životě, nebo proto, že místo je logičtější a socha úměrnější svojí velikostí, nechci rozhodovat. Pokud bychom mohli soudit, je tato nová socha v památkové rezervaci asi neúspěšnější z nových pomníků zřízených v posledním dvacetiletí.

Trochu odlišnou ukázkou je socha, či spíše sousoší, třetí, hudebníci na kašně osazené na Senovážné náměstí. Nechci být soudcem sochařské kvality či nekvality, ale socha vstupuje také do památkové rezervace – i když je to na místě, kde už tu rezervaci tak docela necítíme, nemůžeme tomuto prostoru odepřít kvality architektonické a urbanistické. Kašna umístěná v náznaku parku, který asi kromě milovníků tramvají nikdo moc nenavštěvuje, se zde usadila jaksi tiše, i když není svým rozmáchlým zjevem nějakou panenkou stojící v koutě.

Ukázkou tří uvedených soch je vidět, že nová díla do rezervace vstupují a v zásadě nikomu příliš nevadilo, že jde ve dvou případech o sochy z již existujících modelů a v případě třetím se nejedná asi o nejvyšší hodnotu současného umění plastického.

Záměrně se nezaobírám replikou Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí, která zatím do prostoru nedospěla, kromě stopy v dlažbě vyznačené a později přesekávané. Dojde-li kdy k jeho osazení, nebude základním problémem, zda jde

Socha plukovníka Švece krátce o svém odhalení. Autor neznámý, 1934. Muzeum hl. m. Prahy.

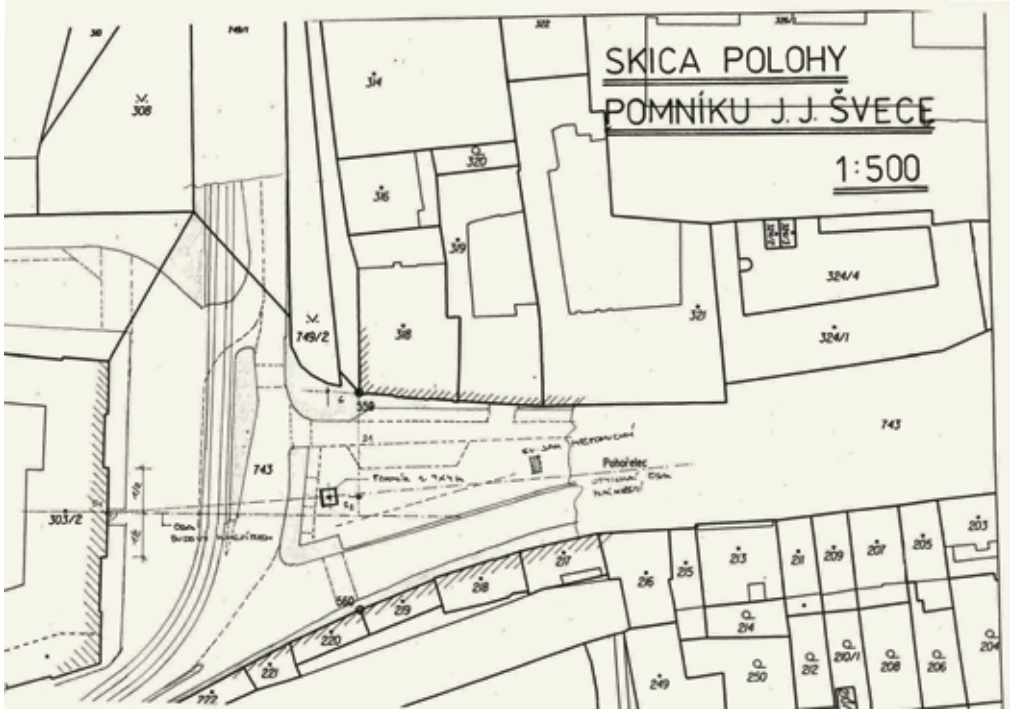

Situace a návrh umístění obnoveného pomníku na Pohořelci.

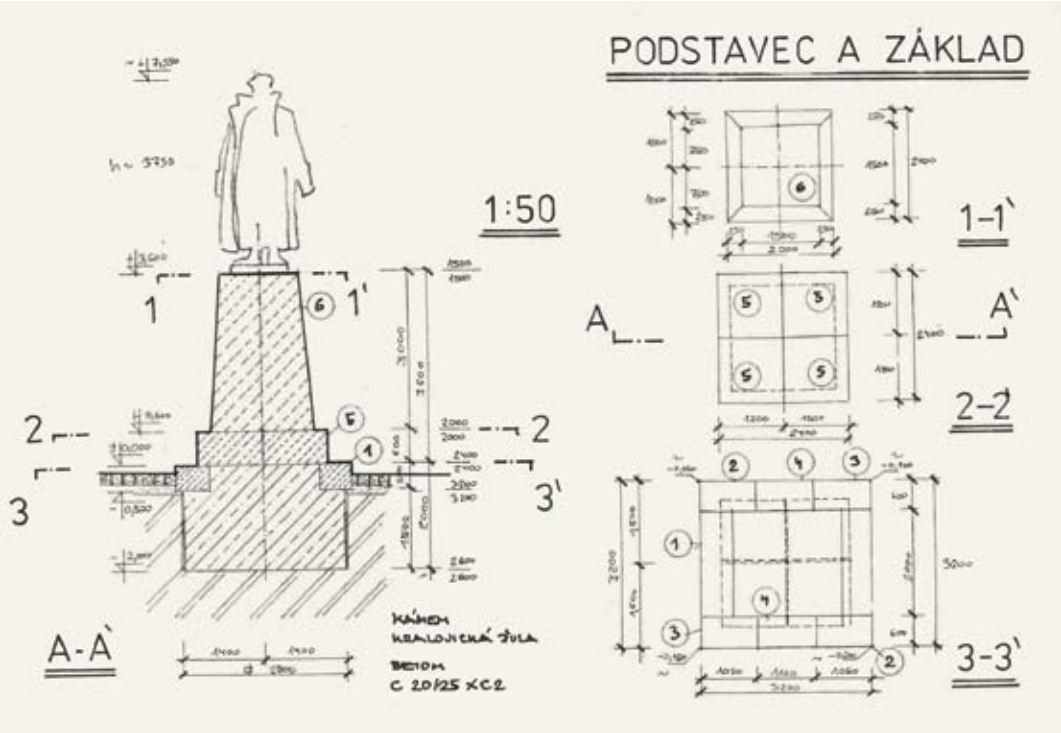

Návrh podstavce obnoveného pomníku na Pohořelci.

o repliku, která náměstí opětně zhodnotila, ale celá otázka bude změněna ve spor náboženský či spíše politický. Zde nás asi nemine druhá bitva bělohorská, pravda bez kanonů a halaparten, ale díky mediím stejně úporná: nebude mít vítězů, jen poražených, kteří nebudou spokojeni a obě strany budou mít dlouho podivnou kocovinu ze sporu, který nelze vyhrát.

Nejnovějším přírůstkem mezi pražské pomníky je socha lva, osazená v druhé polovině loňského roku na Klárově. Ta snad vzbudila nejvíce zájmu. Neschválení orgány památkové péče se dostalo do sporu mezi dárci a odborníky. Odstranění či neodstranění létalo medii, byly udíleny výhružky pokutami a lev nakonec zůstal na svém místě. Je dnes jakousi protiváhou vlajce věnované třetímu odboji. Zákopy mezi odpůrci zasypány nebyly, a občas z nich zazní zabrblání o nevkusu a na druhé straně o naprostém nevděku k dárci – podrobně se ovšem soše věnuje samostatný článek.

Rezervace pomníkům zapovězená?

Vraťme se proto k otázce, zda je rezervace pro nová či obnovená díla místem zapovězeným. Odpověď je jednoznačná: není a být nemůže, což je doložitelné sochami do rezervace již navrácenými, nebo díly do rezervace nově vstoupivšími. Nechci vyslovovat hloupý argument o skanzenu, který je zhusta užíván těmi, kdo do rezervace chtějí vniknout za každou cenu, ale při rozhodování o umístění obnovených pomníků plukovníka Švece a maršálka Radeckého je třeba myslet trochu jinak. Oba pomníky byly umístěny a provedeny podle uměleckých zásad ve své době užívaných a uznávaných a oba byly posvěceny současníky, kteří je pokládali za úměrné místu. Bylo tedy jejich umístění výsledkem snahy o současný výtvarný projev. Radecký svým klasickým uspořádáním vojevůdce na štítu neseném jeho vojáky, postavený tak, aby doplnil trojici výšek na Malostranském náměstí. Švec, který vytvořil bod, dělící dlouhý prostor Pohořelce a doplňující osově umístěnou budovu, jak svým modernistickým podstavcem, tak i funkcionalisticky cítěnou modelací sochy. Radecký, věrný zbrojnoš rodu Habsburského, voják po desetiletí věrný i sému poslání. Švec muž, který se stal vojákem až tehdy, když seznal, že s těmi Habsburky to skutečně dál nejde, ale ve svém osudu opět věrný přijaté myšlence, až na hranici smrti. Jaké to různé a přec podobné osudy se za oběma muži se šavlí skrývají.

Oba měli v zásadě štěstí. Autoři jejich pomníků byli dovední a oba pomníky byly důkazem umění své doby. Máme proto právo bránit znovuzřízení pomníku z důvodu památkové ochrany rezervace, jak to v případě Švecova pomníku činí NPÚ i památkáři pražského magistrátu? Argumenty, že od dob postavení obou pomníků se názory památkové péče proměnily, se mohou zdát být navýsost vědeckými a hluboce morálními. Má však památková péče mít právo opovrhnout názory našich předků, kteří pomníky postavili, a to i v rámci rezervace, kde jsme již takové činy uskutečnili? Nebo je podstata problému někde jinde? Narazili jsme na nějakou vnitřní hranici danou společnou povahou obou mužů na pomnících vyobrazených? Není ono památkové pochybování vlastně pochybováním o účelu postavení původních pomníků? Bylo by to

pak důkazem naší vnitřní nejistoty nad činy obou mužů, které mnohým dnes připadají nepochopitelné, a proto zbytečné.

Otázky které budeme muset zodpovědět, a ne je vyřizovat jen schématem rozhodnutí, že obor se změnil a proto znovu pomníky nepřipustíme. Znovupostavení obou pomníků je otázkou jak výtvarnou, tak i morální, kterou buď zodpovíme, nebo ji rozmělníme obecnými vytáčkami o místě a změně poměrů a rozhodnutí našich předchůdců jako argument tiše vypustíme.

Osudy Švecova pomníku na Pohořelci

Zpět ale k faktům o pomníku plk. Švece, vojáka, který uspěl při velení v rámci 1. pluku u Zborova, a jehož tragický konec nastal v roce 1918, kdy jeho vojáci odepřeli po bolševické agitaci poslušnost, a on přistoupil k činu nejzoufalejšímu. Josef Jiří Švec (19. 7. 1883 – 25. 10. 1918) nebyl vojákem z povolání, jako učitel a sokolský cvičitel se dostal před rokem 1914 do Ruska, zde se přidal ke Starodružině a později vstoupil do Československých legií, kde se uplatnil jeho přirozený organizační talent a silná vůle. Plukovníkův příběh byl již v období první republiky ztvárněn umělecky, v literatuře i filmu, a jakýmsi přirozeným výsledkem proto bylo i zřízení jeho pomníku na Pohořelci, odhaleného 29. 9. 1934. Sochu vytvořil pražský sochař Otakar Švec, podstavec a jeho osazení bylo dílem Bedřicha Feuersteina. Místo bylo zvoleno vcelku logicky, zhruba na západní hraně Kučerova paláce a v ose Pohořelce: Při pohledu k západu se pozadím pomníku stala fasáda Zeměbraneckých kasáren a uvážena byla i budoucí změna dopravy, která proběhla až v roce 1938, kdy byla otevřena tramvajová trať po hradební linii.

Pomník by výsledkem sochařské soutěže z roku 1932, vypisovateli a sběrateli prostředků byla Nezávislá jednota čsl. legionářů a Kruh starodružiníků. Celkové náklady jsou uváděny na 415 000,- Kč. Sochu do bronzu odlila slévána Karel Barták, podstavec z modrošedé podbořanské žuly vyrobila plzeňská firma Cingoš. Recenzent časopisu Umění v roce 1935 pokládá pomník za zdařilý a reprodukuje zde fotografii, na níž je patrná definitivní úprava dlažby včetně založení oblouku tramvajové trati, která ještě není zprovozněna. Osud ale nebyl k pomníku nakloněn příznivě. K jeho odstranění došlo už v roce 1940, kdy byla snesena bronzová část a monolitický podstavec byl odvezen do areálu vozovny Vokovice. Bronzová socha údajně přežila válečné události a roztavena byla až po roce 1945, o podstavci pak ústní legenda praví, že byl zlikvidován až v sedmdesátých letech dvacátého století.

V současné době byla úsilím Sokola oživena myšlenka pomník obnovit. Úloha to není jednoduchá. Nalezení místa sochy je poměrně snadné,

Model sochy plukovníka Švece od Petra Holuba, který by měl být předlohou pro zvětšení obnoveného pomníku do konečné velikosti.

z dobových leteckých snímků a rozborem dlažby bylo vytyčeno místo, kde byl skutečně nalezen i základ pomníku z prostého betonu. Podoba podstavce je dána výkresem ze sbírek NTM, kde jsou jasné rozměry základu a jeho provedení, rovněž i výška sochy. Bylo tedy zpracováno umístění a stavební podoba základu, dle původního výkresu na úrovni realizační dokumentace. Ani restituce nápisu není, díky rozklíčování fotogrammetrickou cestou, zásadní problém. Projekt a technické práce s ověřením místa sochy byly provedeny v roce 2011. Hlavní problémem je však socha sama. Dlouho trvalo, než zhasla poslední jiskra naděje, že je dochován model ze soutěže. Ten bohužel nalezen nebyl a tak jediným dokladem pro znovuobnovení zůstaly dobové fotografie a celková velikost postavy.

Sochař Petr Holub se pokusil o vymodelování sochy a po delší práci byla dokončena její zmenšená podoba, která je včetně modelu podstavce uložena v muzeu TGM v Lánech. Položíme-li si zásadní otázku, zda je možné vytvořit repliku sochy, jejíž trojrozměrná podoba zanikla, není snadné najít

odpověď. Repliky a varianty soch v dobách antických byly zcela běžnou praxí, vždy byla dobrá kopie, nebo replika hodnocena jako cenná věc a tento názor se udržel až do novověku. Změnou je názor devatenáctého století, kdy začíná být daleko výše hodnocen autorský rukopis díla a jedinečnost originálu. U sochy O. Švece měl autor repliky určitou výhodu. V zásadě modernistická socha takřka bez rukopisu s hladkými plochami a určitým zjednodušením je patrně snáze rekonstruovatelná. Velkou podporou je lapidárnost atributů, jako je plášť, kožešinová čepice a další výstroj.

Zda se dílo zdařilo, musí asi každý posoudit sám, socha ale byla Sokoly přijata kladně, což je pochopitelné, neboť naplňuje jejich představu a posouvá návrat pomníku blíže ke kýženému konci. Problémem však stále zůstává umístění sochy. Na základě podaných žádostí, nebylo odbornými složkami památkové péče umístění sochy odsouhlaseno. Jako hlavní důvod bylo uvedeno, že dnešní přístup památkové péče je odlišný od přístupu z doby vzniku sochy a tak není opětovné umístění přípustné. Další uvedené argumenty jako dopravní situace a autorství nebyly vzhledem k jejich nesouvislosti s podstatou problému rozhodující. Vzhledem k tomu, že v památkové péči není dle současného přístupu možno rozhodovat objektivně, je asi nutné názor, že dnešní doba je jiná a má jiné názory, respektovat. Dovětek, že není možné do památkové rezervace umisťovat další díla, a to ani ta, která už tam byla, patrně patří do podobné oblasti amorfních památkových názorů.

Diskuse o umístění pomníku tak trochu opakuji i historickou situaci, kdy po postavení pomníku J. J. Švece byla diskutována otázka jeho soužití se sochou sv. Jana Nepomuckého. Sousoší od Jana Antonína Quitainera z roku 1752, které stálo do roku 1846 na rohu Kanovnické ulice a Hradčanského náměstí, je nyní jedinou, byť silně zanedbanou okrasou Pohořelce. Ve třicátých letech bylo doporučováno jeho přesunutí k východu zhruba do míst, kde dnes končí ostrůvek mezi parkovišti. Vzhledem k historickému vývoji se Sv. Jan nestěhoval, ale své místo kvapem opustil plukovník. Posun sochy světcovy doporučuje v podrobném popisu Josef Chochol ve Věstníku Klubu Za starou Prahu, číslo 3 z června roku 1936. Budovu Zeměbraneckých kasáren označuje jako výtvarně nicotnou a erární, nicméně konstatuje, že Švecův pomník je k ní koncipován a celkem se s ní snáší. Hůře je na tom plastika barokní, která zmíněným sousedstvím trpí, a proto je navrhován její přesun k východu před barokní dům čp. 110. Zlikvidovalo by se tak soupeření dvou plastik a každá by dále existovala ve svém prostředí. Závěry doprovázejí tři fotografie a situace, kde je však doprava podána v průniku původních stop tramvaje a předpokládané úpravy nové trasy.

Budoucnost Švecova pomníku

Příběh pomníku plukovníka Švece se po více než čtyřech letech nikam neposunul. Činovníci Sokola od záměru neustoupili a odborná složka památkové péče svůj názor také patrně nezmění. Sv. Jan se také neuzdravuje a Pohořelec je spíše parkovištěm, a česnem pro výlet státovládních automobilních včel směrem k západu. O jeho změnách se mluví desetiletí, zatím se však ani nezměnilo podivné „trojproudové“ vedení dopravy po jeho obvodu. Pokud by se celé náměstí vrátilo k názoru Josefa Chochola, dle zásady svůj k svému, baroko k baroku, plukovník ke kasárnům, asi by to věci nakonec pomohlo. Nejde jen o věc památkovou, ale i morální. Názor, který jsem zaslechl od jedné, poměrně historicky vzdělané mladé dámy, která pravila, že nebude svým dětem vysvětlovat, proč tam stojí voják se šavlí a v ruské beranici, nelze asi přijmout. Díky tomuto muži a tisícům podobných máme dnes skoro sto let samostatný stát. A to je i po různých peripetiích a pokřiveních jistá výhoda, za kterou se snese i ta šavle s beranicí.

Z celého případu mám dojem, že plukovník svůj dostih k obnovenému pomníku zatím o půl délky prohrává s maršálkem. Inu šarže je šarže – to by byl pěkný pořádek, kdyby plukovník měl pomník dříve. Ale vážně, ono to ani na Malostranském náměstí nebude jednoduché, za rohem tam číhá historik E. Denis a jeho židle.

Václav Jandáček

IN MEMORIAM DOMU ČESKOSLOVENSKÝCH DĚTÍ I JEHO AUTORA

Již více než deset let upozorňuje Klub Za starou Prahu svou Cenou za novou stavbu v historickém prostředí na pozitivní příklady vstupu současné architektury do památkově cenného kontextu. V diskuzích nad kandidáty se přitom každoročně ukazuje, jak složité je najít vyvážený poměr v zachování historických památkových hodnot a svébytnosti současné architektury. Nejedná se nicméně o problém poslední doby, naopak. Jistě i dnes by nás zaujaly například realizace uskutečněné v průběhu minulého století na Pražském hradě a ačkoliv nelze všechny rozsáhlé zásahy považovat za památkářsky bezvýhradně čisté, představují jednu z významných hodnot celého areálu. V červnu loňského roku (2014) byla jedna z těchto výrazných poválečných realizací – přístavba ve Starém purkrabství – téměř bez povšimnutí odstraněna.

Bývalý Dům československých dětí, pohled k vstupu do objektu od nádvoří starého purkrabství, Foto Rostislav Švácha, 2012

Dům československých dětí

V říjnu 1963 byl za přítomnosti prezidenta Novotného slavnostně otevřen soubor objektů ve východní části Pražského hradu, nově upravený pro potřeby „domu dětí". V exponovaném prostředí Pražského hradu měl tento areál plnit mnoho funkcí: byly zde klubovny pro hry i vzdělávání, reprezentační a výstavní prostory, víceúčelový společenský sál pro filmová představení, maňáskové divadlo či malé jevištní formy, čítárna, stejně jako restaurace a technické zázemí. Jádrem areálu byla budova Starého purkrabství s Černou věží, avšak pro naplnění bohatého libreta byl projekt nakonec rozšířen do západní části bloku a pojmul i dům U Zeleného ořechu (čp. 11) a Malý lobkovický dům (čp. 7.).

Projekt byl svěřen Státnímu ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů, plány vypracoval Josef Hlavatý ve spolupráci s Karlem Kuncou, Radošem Čapkem a dalšími. Historické prostory byly zčásti restaurovány, zčásti pak architekti přistoupili k doplňkům současného výrazu, přičemž následovali noblesního příkladu Plečnika i Otto Rothmayera (se kterým architekt Hlavatý již nějakou dobu na Hradě spolupracoval). Nejvýraznějším stavebním počinem, který zároveň nejvíce přispěl vyřešení provozu celého areálu, byla vestavba vstupní haly do dvora Starého purkrabství a proskleného trojkřídlého ochozu výstavní haly v nádvoří lobkovického domu.

Hlavatý zde vytvořil lehkou a vzdušnou konstrukci ze skla a oceli, kterou rozepjal mezi historické ohradní zdi a restaurované historické fasády, s lehce klasicizujícím nádechem pravidelného rastru kovových prvků a zesílenou korunní římsou či atikou, kterou ozdobil vystouplými konzolami osvětlovacích prvků. Novostavby se vyznačovaly šaramantní střídmostí: v měřítku – nepřevyšovaly

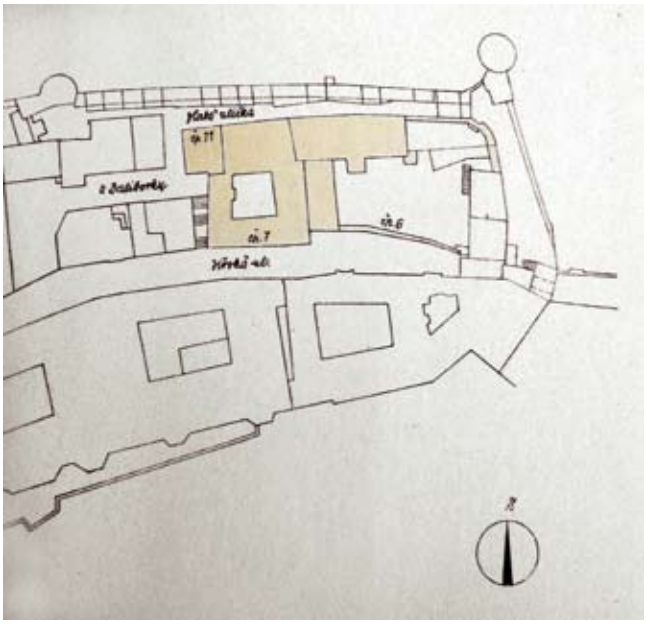

Plánek objektu.

historické ohradní zdi, které se staly jejich součástí; i v tvarosloví, které se omezilo jen na zmíněný plošný rastr, a v barevném stříbrno-černém provedení kovových profilů fasády. V interiéru pak byla působivě využita kombinace historických povrchů se soudobými – například ve vstupní hale se setkala rekonstruovaná sgrafitová omítka fasády purkrabství s hliníkovými podhledy, kryjícími inovativní otopný systém, ve schodišťové (románské) věži bylo analyticky odhalené kvádříkové zdivo konfrontováno s novou vestavbou schodišťového tělesa a monumentálním skleněným lustrem. Historické trámové stropy byly doplněny jednoduchými mosaznými či skleněnými osvětlovadly (návrh Josefa Hlavatého a Radoše Čapka); podlahy byly provedeny z ušlechtilých materiálů, černého či bílého mramoru, žuly ale i hnědo-šedého kabřince. Velká péče byla věnována i dalším detailům, dřevěným a zámečnickým prvkům, například mřížím nově proražených oken, vedoucích do Jiřské ulice. Jak bylo v 60. letech pravidlem (!) k dořešení projektu bylo přizváno i mnoho výtvarníků. Některá realizovaná díla přitom zanikla (či byla odstraněna) již v 90. letech.[1] některá však zůstala zachována dodnes na původním místě i po demolici vestavěných objektů.[2] Co zůstalo, je i terasa letního jeviště při východní hradební zdi, využívaná dnes pro Letní shakespearovské slavnosti… V každém případě platí, že by dnes některé z někdejších zásahů do historické materie možná vzbudily rozpaky přísných památkářů, ovšem celek, který se podařilo týmu architekta Hlavatého vytvořit, bezesporu splatil vrchovatě historické ztráty.

Po sametové revoluci byla záhy zrušena organizace SSM a Dům dětí ztratil svoji původní funkci. Objekt byl nadále využíván k výstavním účelům[3], později zde byla zřízena i kavárna (přičemž komentář ohledně úpravy interiéru pro její účely ponechme již stranou). Vinou neúdržby objekty vestavby rychle stárly a záhy[4] se dostaly do stavu, který

1 Ve vstupní hale například zmizela keramická mozaika Josefa Malejovského a Antonína Strnadela či tombaková fontánka Jiřího Lasovského s bronzovou plastikou „Snění“ od Jaroslava Vacka, sgrafito Josefa Flejšara ve výstavní hale. Osud trojdílné skleněné mozaiky od Josefa Guderny ve společenském sále se nepodařilo zjistit.

2 Demolice se nedotkla např. sochy „Mládí“ Miloše Zeta na nádvoří purkrabství, ušetřena byla však i keramická fontána Aleny Kroupové v centru atria lobkovického domu, kde zůstala zachována stěna z keramických perforovaných tvárnic od Jaroslava Šebesty, která tvořila sokl odstraněného tělesa výstavní chodby.

3 Od roku 2002 zde sídlila úspěšná fotografická galerie Leica. V roce 2004 však SPH neprodloužila galerii nájemní smlouvu a objekt po konkurzu připadl agentuře Schok, pořádající Letní shakespearovské slavnosti. Ta se údajně zavázala k rekonstrukci objektu a vybudování kulturně informačního centra s celoročním provozem, které by zahrnovalo multimediální sál, výstavní prostor, informační centrum, gastronomické zařízení a zázemí pro shakespearovské slavnosti. V roce 2008 uváděla, že má připravenou studii a v přípravě byly i architektonické návrhy a oprava měla začít za rok. (volně citováno dle ČTK)

4 O nutnosti rekonstrukce se hovořilo již v 90. letech.

Dobové snímky interiérů Domu čs. dětí představují vstupní halu s kruhovou lavičkou, sgrafito Josefa Flejšara ve vstupní hale, výstavní chodbu v Malém lobkovickém domě, skleněné plastiky autorského dua Brychtová-Libenský a atrium s fontánou. Foto 1963, Archiv Pražského hradu.

Správa pražského radu označila za havarijní a který vedl ke konečné demolici Hlavatého staveb. Pražský hrad tak byl ochuzen o jednu z výrazných památek a zůstává otázkou, čím hodlá SPH zaplnit toto uprázdněné místo.[5]

Buďme však optimisty a věřme, že zde v budoucnu najdeme dalšího kandidáta na Cenu klubu.

5 SPH plánuje v areálu purkrabství dostavbu, která by měla poskytnout zázemí pro každoroční Letní shakesperovské slavnosti.

Josef Hlavatý – medailonek architekta

Josef Hlavatý se narodil 19. března 1923 v Praze. Absolvoval v Praze dejvické gymnázium a poté studoval architekturu na UMPRUM u profesora Jana Sokola. Zde se setkal také s Otto Rotmayerem, se kterým v padesátých letech spolupracoval při rekonstrukcích na Pražském hradě. Od roku 1959 byl členem 5. ateliéru SÚRPMO. Jedním z prvních úkolů, který Hlavatý v SÚRPMO řešil, byla právě rekonstrukce Starého purkrabství na Pražském hradě (1960–1963). Již zde se projevil osobitý přístup k rekonstruovaným památkám, který nezapřel vliv svých učitelů, a prozrazoval úsilí o celistvost výrazu a připouštěl i využití inovativních technologií a tvarosloví.

Z dalších realizací tohoto autorského dua připomeňme ještě alespoň úpravy Lvího dvora v Královské zahradě (1965), Windischgrätzova paláce v Letenské ulici (bývalé sídlo VÚVA), anebo adaptaci kostela svatých Šimona a Judy na koncertní síň FOK. Samostatně pak Hlavatý vedl například rekonstrukci hlavního oltáře kapitulního chrámu svatého Petra a Pavla na Vyšehradě (1992), nebo opravy zámku Kozel u Plzně. Ing. arch. Josef Hlavatý zemřel v Praze, 24. dubna 2012.

Veronika Vicherková

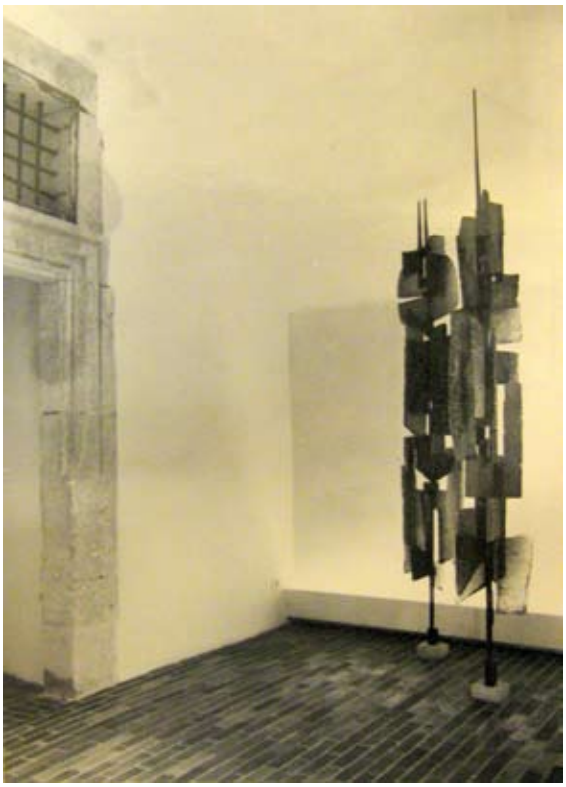

Literatura:

Hlavatý Josef: Dům československých dětí. Československý architekt, 1963, roč. IX, č. 29, s. 3.

Kašička František, Líbal Dobroslav: Stavebně historický průzkum Starého purkrabství Pražského hradu. Praha, 1988. Archiv Pražského hradu. Nová plánová sbírka, sig. 10700.

Schránilová Anna: Demolice přístavby nejvyššího purkrabství Pražského hradu, Zprávy památkové péče, roč. 74, 2014, č. 3, s. 254–255.

Online zdroje [čerpáno prosinec 2014]:

http://www.blesk.cz/clanek/live-kultura/235759/v-nejvyssim-purkrabstvi-na-hrade-se-zbori-nekdejsi-dum-deti.html

http://prostor-ad.cz/hlavaty/hlavaty.htm,

http://www.propamatky.info/cs/zpravodajstvi/hlavni-mesto-praha/zpravy-z-regionu/sprava-prazskeho-hradu-planuje-upravy-v-arealu-stareho-purkrabstvi/1950/

PŘESTAVBA STÁTNÍHO DIVADLA V MOHUČI

Nejen v Praze, jak by se mohlo zdát, se musí historické centrum města potýkat se stále smělejšími výpady moderní architektury. Také v sousedním Německu se současná architektura protlačila mezi historickou zástavbu a to často mnohem radikálněji než by v Praze bylo myslitelné. Hlavní příčinou je ovšem samozřejmě fakt, že téměř každé německé město bylo více či méně poničeno za války a podobné zásahy proto lépe snáší. Pojďme si pro příklad udělat menší exkurzi do Mohuče a podívat se na přestavbu zdejšího Státního divadla (Staatstheater Mainz).

Státní divadlo v Mohuči, pohled z Gutenbergplatzu, 2014. Foto autorka.

Když jsem před pár měsíci přesídlila do německé Mohuče, věděla jsem o ní asi tolik, že je hlavním městem spolkové země Porýní-Falc, leží na břehu Rýna (což je mimochodem veletok pro někoho, kdo se celý život plácá u Vltavy) a že tu Gutenberg vynalezl knihtisk. A tak jsem vyrazila okouknout místní pamětihodnosti a samozřejmě také to, jak tu zacházejí se svou historickou zástavbou. Ač dějiny Mohuče sahají až do dob římských a velký význam měla také ve středověku – což dokládá především dominanta města, románský dóm sv. Martina a Štěpána – celé centrum je prošpikováno moderními stavbami. Je to do dané hlavně tím, že Mohuč byla poškozena během náletů za 2. světové války a mnoho zaniklých staveb tak nahradily novostavby stavěné od 50. let 20. století až do současnosti. Přesto nejen díky původním budovám, které se dochovaly, ale především díky historické urbanistické struktuře, kroutícím se uličkám a malebným zákoutím, zachovaným i při dostavbě města po válce, jsou tu dlouhé dějiny místa přímo hmatatelné.

Mohučské Státní divadlo, o kterém bude dále řeč, stojí na Gutenbergově náměstí v samém srdci města nedaleko Dómu, a dominuje širokému okolí. Budovu, původně z 19. století, dnes nad pečlivě zrekonstruovanou fasádou doplňuje dvoupatrová prosklená válcová nástavba. Pro nepřipravené oči pražského památkomila je to podívaná vskutku

Státní divadlo v Mohuči, pohled na celou budovu z boku. Zdroj: deu.archinform.net.

ohromující, až brutální, a to minimálně na první, druhý a třetí pohled. Nicméně pokud navštívíte divadlo i zevnitř, tak v naprostém kulturním šoku zjistíte nejen to, že budova je vykuchaná až do základů, ale také to, že nový interiér je fascinující zážitek sám o sobě i bez divadelního představení. Při bližším průzkumu situace se ukázalo, že zpočátku děsivě vypadající přestavba historické budovy ve skutečnosti učinila z odumírajícího prostoru opět první scénu města i země na vysoké (nejen) technické úrovni.

Z historie divadla

Stavbu nového městského divadla v Mohuči odstartovalo roku 1804 Napoleonovo nařízení vystavět novou budovu pro komedii (Mohuč byla jakožto nárazník mezi Francií a německými zeměmi hned několikrát pod francouzskou nadvládou – Napoleon ji držel mezi lety 1797–1814). Roku 1808 byl tedy položen základní kámen, tím však celá epizoda také skončila. Touha po novém divadle nicméně přetrvala a budova tak byla postavena v letech 1829–1831 podle návrhu hesenského vrchního stavitele Georga Mollera (1784–1852). Moller vytvořil pravoúhlý kubus divadla s příčnými křídly a půlkruhovým zakončením do náměstí, se třemi patry členěnými pilastrovým řádem.

Již touto fasádou odkazovala Mollerova novostavba na antickou divadelní tradici, která se odrážela také v členění prostoru a půlkruhovém půdoryse hlediště, jehož tvar pak určoval vypjatý oblouk hlavní fasády, samotné architektonické členění průčelí připomínalo římská divadla a amfiteátry. Koneckonců i v Mohuči se nachází antické divadlo, nebo alespoň jeho ruiny. Dalším vlivem byla nepochybně německá klasicistická divadelní tradice, ze které Moller vycházel už při předchozí stavbě divadla v Darmstadtu.

V této podobě nicméně divadlo nezůstalo. Již v průběhu 19. století došlo k několika přestavbám, změnám a úpravám interiéru, což vyvrcholilo v letech 1910–1912 rozšířením pod taktovkou městského stavebního rady Adolfa Geliuse (1863–1945). Nejzásadnějším prvkem tohoto projektu přitom byla stavba foyeru před původní Mollerovou půlkruhovou fasádou a vytvoření nového průčelí. Geliusovo průčelí se dochovalo dodnes, půdorysně má tvar segmentového oblouku, v nárožích se tyčí dvě věže, které spolu s převýšenými obloukovými okny fasádě dodávaly výrazný vertikální prvek vůči původně horizontálně řešenému Mollerovu průčelí. Fasádu kromě věží korunovala balustráda, do siluety dále zasahovala kuželovitá střecha Mollerova hlediště a nově i štít převýšeného provaziště. Interiér, původně se sloupovou galerií, členěný korintskými sloupy a nikami a zdoben štuky a alegorickými malbami, procházel dalšími změnami a úpravami.

Další osud divadla určila válka. Po bombardování zůstaly stát pouze obvodové zdi, Geliusovy věže bez střech, interiér byl ztracen docela. Až na poničenou fasádu bylo tedy divadlo vybombardováno

téměř do základů. Rekonstrukce budovy, či snad její znovupostavení, proběhla v letech 1949–1951, po ní následovala přestavba v roce 1977 pod vedením prof. Dietricha Oestertena se zcela novou koncepcí hlediště. Tak vypadalo divadlo až do 90. let, kdy se z mohučského Městského divadlo stalo Státní divadlo Porýní-Falce.

Nová éra

Zásadní změny v divadle nastaly po roce 1989 a to nejen po stránce stavební, ale především po stránce programové. Po dohodě vedení města Mohuče se spolkovou zemí Porýní-Falc se divadlo stalo hlavní scénou spolkového státu, což s sebou přineslo zásadní změny v koncepci. Bylo rozhodnuto, že historická budova se dočká rozsáhlé rekonstrukce, nicméně ještě předtím bude rozšířena o stavebně samostatnou novou scénu. Tato nová scéna, tzv. Kleines Haus, byla otevřena roku 1997, jde o moderní skleněnou novostavbu s přesahující plochou střechou od architekta Klause Möbiuse, stojící hned za historickou budovou, s níž ji spojují dva skleněné mostky. Současně se stavbou druhé scény byla však již projektována kompletní rekonstrukce staré budovy a její funkční propojení s budovou novou. Sanace a přestavba historického divadla, tzv. Großs Haus, trvala od roku 1998 do roku 2001 a projekt vedla stejná architektonická kancelář jako stavbu nové scény - Schoyerer/Möbius arch., po smrti K. Möbiuse plány přepracoval jeho kolega J. A. Schoyerer.

Cílem přestavby bylo vytvořit současné divadlo jako kulturní centrum města, akusticky, vizuálně i po všech ostatních stránkách přizpůsobené tomu, že se zde hraje jak činohra, tak opera, balet či symfonické koncerty. Koneckonců špatné prostorové a technické zázemí je zásadním problémem pro všechny soubory hrající v historických divadelních budovách. Zároveň měla být hlavní budova komunikačně a funkčně propojena s novou scénou, projekt byl tedy od počátku plánován společně se stavbou nové budovy. To byly priority pro divadlo a tedy i architekty, rekonstrukce však samozřejmě probíhala pod dohledem památkářů, kteří si stanovili svůj cíl – obnovu fasády podle Geliusova projektu z roku 1910. Velká část průčelí byla totiž zachována, jen potřebovala zrestaurovat. Památkáři také požadovali návrat Geliusových nárožních věží a balustrády, které po válce nebyly obnoveny, a také přizpůsobení nové nástavby nad hledištěm – se kterou se od začátku počítalo, zastřešení hlediště nebylo od války ideální ani pro sál ani pro fasádu – vertikální akcentaci Geliusova průčelí. První návrh totiž představil výrazně horizontální nástavbu po celé šířce průčelí bez věží, což nebylo z hlediska památkové péče přípustné.

V konečné variantě dosáhli památkáři svého – Geliusova fasáda byla kompletně obnovena, včetně nárožních věží a nástavba hlediště byla odsunuta do druhého plánu. Před dvoupatrovou prosklenou válcovou nástavbou se tedy nachází široká terasa na střeše foyeru s panoramatickým výhledem na Dóm a Staré město. V horním patře nástavby byla nejprve otevřena Mollerova restaurace s vyhlídkou, nefungovala však příliš dlouho a nakonec byl prostor přetvořen na třetí scénu divadla – tzv. Studiobühne.

Interiér divadla byl vystavěn od základů znovu, nicméně na některých místech jsou zakomponované dochované oblouky původní Mollerovy budovy. Architekti se rozhodli vytvořit nový interiér divadla zcela současnými prostředky, bez použití kopií původního vybavení či výzdoby. Vstupní prostor a foyer nicméně na historii budovy odkazuje, a to

Mohučské divadlo v původní podobě od G. Mollera, pohlednice 1903. Zdroj: deu.archinform.net.

Nová scéna divadla Kleines Haus. Zdroj: www.detail360.de.

mohutným schodištěm po obou stranách haly a následným členěním hlavního prostoru za vysokými obloukovými okny, který přesahuje dvě patra. Ve foyeru byla vztyčena nová Mollerova stěna – tady oblouková zeď v místech, kde kdysi stávala první fasáda divadla. Dnes je prolomena několika otvory tak, aby vynikla také zaoblená stěna hlediště obložená barevně podsvícenými skleněnými tabulemi, v patře Mollerovy stěny se nachází ještě balkon na úrovni první galerie s výhledem do foyeru. Barevné světlo skleněných tabulí jemně tónované do různých odstínů dodává prostoru neopakovatelnou atmosféru. Samotný sál působí velmi koncentrovaným dojmem, čehož je dosaženo především tím, že chybí tradiční uspořádání hlediště – po obvodu sálu nejsou lóže a dvě patra galerií jsou vysunuta nad celou zadní polovinou hlediště vždy ve třech křídlech. Ve výsledku tedy jako by se celé hlediště naklánělo k jevišti. Celý prostor je laděn do kombinace rudé a temně modré, kterou doplňuje bíle podsvícené skleněné opláštění galerií.

Jak již bylo zmíněno výše, v budově se nachází rovněž široké zázemí pro činohru, operu i balet a prostorové i funkční řešení je sladěno s budovou nové scény, se kterou ji spojují dva mostky v prvním patře.

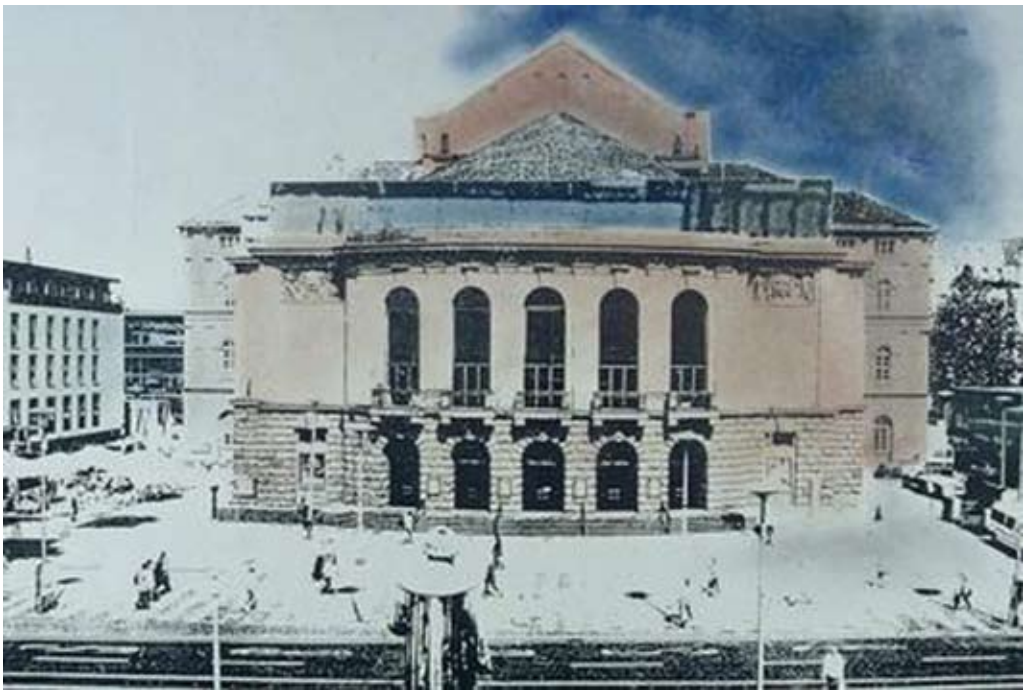

První návrh na nástavbu divadla, Schoyerer/Möbius architekten 1998. Zdroj: www.detail360.de.

Foyer divadla s novou Mollerovou stěnou. Zdroj: www.detail360.de.

Hlediště s podsvícenými galeriemi, pohled z jeviště. Zdroj: www.detail360.de.

Pohled na hlediště z boku. Zdroj: www.detail360.de.

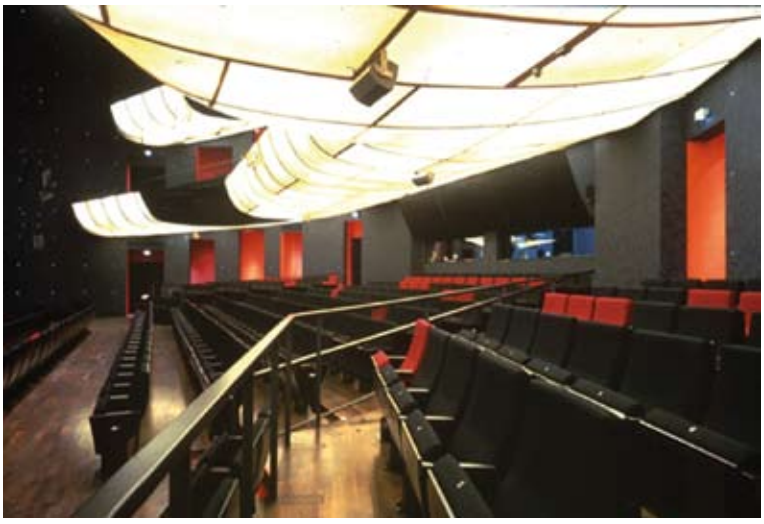

Závěrem

Divadlo bylo po rekonstrukci znovu otevřeno roku 2001 a tím se uzavřela kapitola (alespoň stavební) vytvoření nové koncepce, započatá stavbou nové scény. Po dlouhé poválečné éře byla přestavba pro budovu – a pravděpodobně celou instituci – jako vzkříšení.

Při celkovém hodnocení se zásahy do budovy jeví opravdu radikálně, především z hlediska vnitřní struktury a samozřejmě nástavby. Nicméně co se interiéru týče, z původní historické stavby v něm zbylo pramálo, po válce se dochovaly prakticky jen obvodové zdi. Není se tedy co divit památkářům, že během přestavby veškeré své snahy zaměřili na rekonstrukci fasády. Ožehavějším tématem je tedy skleněný cylindr nástavby zasahující výrazně do střešní krajiny v blízkosti dómu. Mohučští památkáři však jako by řešili pouze tvar – nástavba musela mít vertikální charakter, aby neohrožovala vyznění Geliusovy historické fasády, a musela ustoupit do druhého plánu. Nicméně pokud splňovala tato pravidla, mohla mít podobu, jakou chtěla, poněvadž u stavby tak bohaté na stavební etapy si zaslouží své zastoupení i současné architektonické vyjádření.

A tak si nakonec nemohu pomoci ani já a válcová nástavba pro mě přestala být cizorodým tělesem, které jako ufon přistálo na střeše divadla, ale stala se spíše dílem skládanky, který prostupuje celou hmotou stavby – koneckonců kopíruje svým tvarem vnitřní Mollerovu stěnu, jeden z esenciálních prvků budovy, a pouze tak protahuje hmotu hlediště do výšky. Při bližším (a zasvěcenějším) pohledu se tak nakonec podařilo fascinující atmosféře živoucího divadla, která prostupuje interiér budovy, prorůst i na exteriér. A tak jsem se opět poučila, že někdy není dobré dát na první (ani druhý nebo třetí) pohled.

Eliška Varyšová

LITERATURA:

Wegner Ewald (ed.): Denkmaltopographie Bundesrepublik Deutschland: Kulturdenkmäler in Rheinlad-Pfalz. Band 2.2: Stadt Mainz. Altstadt; přeprac. vydání 1990

Bauermann Christine (ed.): Baudokumentation zur Sanierung des Grosses Hauses. Staatstheater Mainz 1998-2001, Mainz 2001

GLOSA:
HOLEŠOVICKÉ PLUŽINY JSOU PATRNÉ JEŠTĚ DNES

Jdete po ulici v Holešovicích, konkrétně na území holešovického poloostrova, a když máte možnost nahlédnout do nitra parcely, zarazí vás v některých místech, proč jsou v této čtvrti s jasnou ambicí pravoúhlého rozvržení bloků hranice parcel tak divně zešikmené vůči směru ulice, jako by zafoukal vítr a všechny se nahnuly na jednu stranu podobné stéblům trávy. Není to ale náhoda, ani působení větru, to se jen do půdorysného schématu zástavby města propsaly hranice původních zemědělských parcel, tzv. plužin. Pojd'me se podívat, jak se to stalo.

1. Stabilní katastr z roku 1840. Na ploše holešovického meandru vidíme pouze zemědělskou krajinu, na níž jsou půdorysně vyznačeny jen plužiny a obslužné cesty.

2. Polohopisný plán z doby před rokem 1900. Mezi ulicemi Jateční a Libeňskou (dnes Tusarovou) a severně od Dělnické ulice vznikaly a i v dalších letech budou vznikat podél starých cest malé továrny a výrobny průmyslového zboží, které se půdorysně a majetkově drží hranic původních plužin.

3. Polohopisný plán 1911. Střed holešovického meandru je již zastavován podle nové městské parcelace, avšak půdorys a směr původních zemědělských plužin, již dříve zastavěných hospodářskými a průmyslovými objekty zůstává konzervován a postupně je obklopován novou obytnou zástavbou.

4. Současný stav – hranice pozemků. Staré továrničky se překotně bourají a plochy sceluji, např. na nároží ulic Jateční a Komunardů v nedávné době. Přesto jsouprávě v tomto bloku a ještě na mnoha jiných místech v Holešovicích staré plužiny dobře patrné.[1]

Kateřina Bečková

1 Pro sledování vývoje zástavby doporučuji soubor mapových podkladů z Geoportálu webu Magistrátu hl. m. Prahy, zejména souboru ortofotomap. http://www.geoportalpraha.cz/cs/mapove-aplikace

STODVACÁTÉ VÝROČÍ VYŠEHRADSKÉHO ČERTOVA SLOUPU

Před sto dvaceti lety, v říjnu roku 1894, byly přemístěny tři fragmenty proslulého Čertova sloupu z vyšehradského hřbitova do nově zakládaných Karlachových sadů a zde sestaveny do jakési trojnožky, aby na tomto místě a v této podobě stály dodnes. Výročí tohoto pravděpodobně posledního přemístění po Vyšehradě několikrát stěhovaného sloupu je příležitostí ke shrnutí všech známých nebo nově zjištěných znalostí o tomto podivuhodném kamenném objektu.

Čertův sloup na Vyšehradě, pohled od východu. Foto Václav Rybařík.

O vyšehradském Čertově sloupu bylo napsáno tolik, jako o málokterém kamenném díle v Praze a u nás vůbec. Jedním z nejcennějších byl článek RNDr. V. Ledvinkové a PhDr. B. Nechvátala, který vyšel na stránkách tohoto časopisu v roce 1998 (a současně v Res museis Pragensis) a znovu v roce 2004 v monografii o vyšehradském kostele sv. Petra a Pavla. V roce 2006 se problematice sloupu na základě důkladného studia literatury i vlastních zjištění věnoval autor tohoto příspěvku v časopisu Kámen s řadou doplnění a upřesnění. Ale i potom se podařilo zjistit několik nových skutečností, které jsou shrnuty a doplněny v předkládaném textu.

Kdy a jak se Čertův sloup na Vyšehrad dostal, nevíme a těžko se to kdy spolehlivě dozvíme. Jisté je jen to, že sloup (nebo kámen k jeho zhotovení) sem musel být dopraven odjinud, protože je z vyvřelé horniny, která se na Vyšehradě ani v jeho okolí

nevyskytuje. Namísto fakt o původu sloupu nám ovšem zůstaly pověsti.

Podle té nejznámější přinesl sloup na Vyšehrad čert Zardan a to až z Říma. Tak dlouho se totiž pokoušel o duši jednoho vyšehradského kněze, až s ním nebožák uzavřel smlouvu: dostane jeho duši, pokud přinese z římského kostela P. Marie za řekou Tiberou kamenný sloup dřív, než on odslouží mši. Čert ihned odletěl do Říma, z dotyčného kostela vytrhl sloup a vydal se na zpáteční let. Nad benátskou zátokou však na něho čekal sv. Petr, který mu sloup třikrát shodil do moře a čert ho z něho musel třikrát lovit. Nad Vyšehrad proto doletěl pozdě a tak sloupem vztekle mrštil na kostel sv. Petra a Pavla. Sloup propadl střechou a klenbou a přitom se rozbil na tři kusy. V chrámu sv. Petra a Pavla je tato pověst vyobrazena v nástěnné malbě neznámého autora nad vchodem do sakristie v severní lodi. Její vznik klade akad. malířka Eva Votočková, která fresku restaurovala (1992), do let 1723–1729, historik umění Ivo Kořán (2001) do doby kolem roku 1760. Ve skutečnosti ale freska musela vzniknout už před rokem 1712, kdy o ní v místopisu království českého píše cisterciácký řeholník Mauritius Vogt.

Nejstarší tištěnou ilustraci kostela sv. Petra a Pavla s dírou ve střeše po svrženém sloupu nacházíme v díle vyšehradského kanovníka Jana F. Hammerschmida z roku 1700, nejstarší tištěnou ilustraci čerta letícího se sloupem k Vyšehradu ve sbírce pražských pověstí Jana F. Opize z roku 1787 a pravděpodobně nejstarší fotografii sloupu v časopisu Světozor v roce 1910.

Podle jiné, stejně úsměvné, pověsti byl sloup, pocházející údajně z kostela P. Marie Sněžné, na Vyšehrad při jeho obléhání husity v roce 1420 vystřelen velkým katapultem-prakem. To ale už jezuitský spisovatel a historik Bohuslav Balbín (1681) považuje za „mejlku“.

První písemnou zmínku o existenci Čertova sloupu na Vyšehradě nacházíme ve spisu slavkovského kněze Zachariáše Theobalda o husitské válce z roku 1609. Podle ní na hřbitově kostela sv. Jana (nyní nazývaného kostelem Stětí sv. Jana) leží sloup, přinesený čertem z Říma. Sloup ale musel být už přinejmenším v roce 1632 v kostele sv. Petra a Pavla. Tehdy ho zde totiž podle Jana F. Hammerschmida (1700) viděl saský kurfiřt, který mj. vyjádřil pochybnosti o pověsti s ním spojené. Sloup tedy musel být mezi léty 1609 a 1632 přenesen ze hřbitova u kostela Stětí sv. Jana do asi 300 m vzdáleného kostela sv. Petra a Pavla. V něm sloup, respektive tři jeho části, ležely až do roku 1787. Tehdy, 11. října, je odtud pod vedením důstojníka Putze vyneslo dvanáct vyšehradských dělostřelců na sousední hřbitov a uložilo k severní zdi kostela. Stalo se tak zřejmě pod vlivem radikálních církevních reforem císaře Josefa II., který prý také v roce 1784 (a předtím určitě v roce 1771) Vyšehrad navštívil a přitom nařídil sloup z vnitřku kostela vynést. Na hřbitově, od roku 1888 poblíž hlavní brány, ležel sloup až do října 1894, kdy ho kameníci firmy Ludvíka Šaldy z Emauz (s filiálkou na Vyšehradě) přemístili na místo dřívější strážnice a sestavili do dnešní podoby. Stalo se tak na pokyn tehdejšího probošta Vyšehradské kapituly Mikuláše Karlacha v souvislosti se založením sadu v roce 1890, který nyní nese jeho jméno. Sloup pak zde stál (zpočátku u paty obklopen hromadou balvanů) až do roku 1996, kdy byl vyvrácen vandaly a pak znovu postaven, i když poněkud jinak.

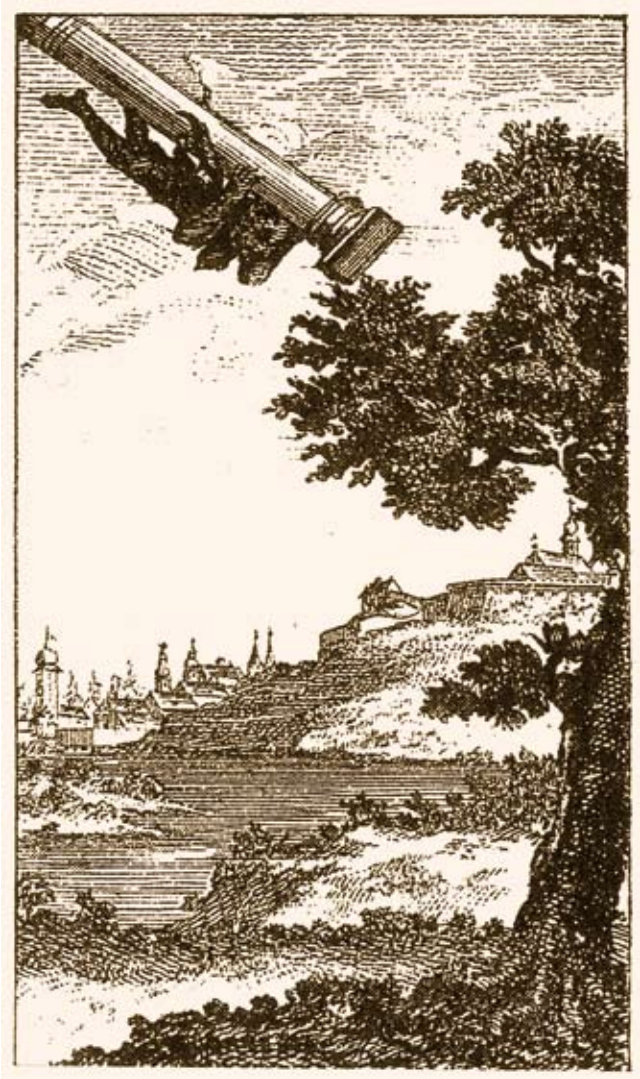

Nejstarší známé tiskem vydané vyobrazení čerta se sloupem (J. F. Opiz 1787).

Čertův sloup tvoří tři různě dlouhé, různě silné a různě zakončené sloupy, sestavené do jakési trojnožky. Spodními konci jsou zapuštěny asi 20–30 cm do země, střední a nejkratší sloup se svými vrcholy opírají o sloup nejdelší. Základní tvar sloupů je válcovitý, na patkách s jasnou lomnou plochou,

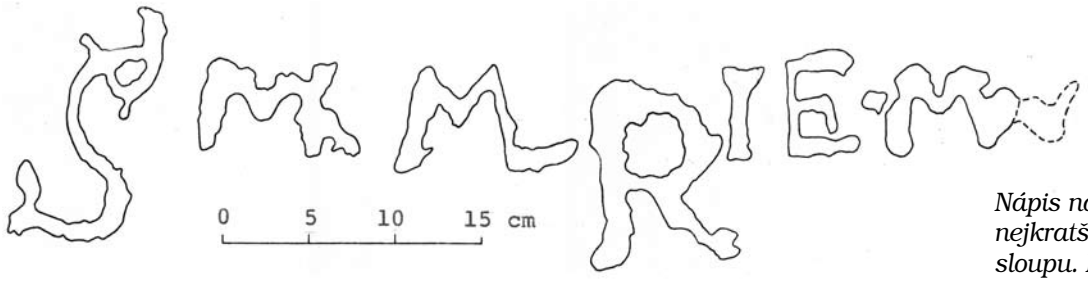

Nápis na spodní straně nejkratšího dílu Čertova sloupu. Kresba Václav Rybařík.

na vrcholech nepravidelně a neuměle ukončený. Plášť sloupů byl původně leštěný, vlivem větrání je ale nyní většinou hrbolatý a i jinak zkorodovaný, na spodku nejkratšího sloupu dokonce zčásti odpadlý.

Středně dlouhý sloup je tvořen v čerstvém stavu bělavým, tmavě kropenatým, středně a všesměrně zrnitým biotit-amfibolickým granodioritem („žulou") s občasnými černými, víceméně oválnými až 10 cm velkými uzavřeninami. Zbývající dva sloupy jsou rovněž z biotit-amfibolického granodioritu, ale výrazně (s osou sloupů) usměrněného, s četnými černými čočkovitými, až 17 cm dlouhými uzavřeninami. Hornina středního sloupu je typický granodiorit tzv. sázavského typu, jedné z dílčích intruzí středočeského plutonu. Jeho výrazně usměrněná varianta u zbývajících dvou sloupů naopak pro tuto dílčí intruzi právě typická není a pochází nejspíš z její okrajové části.

Sloupy mají nejen různé délky, ale i průměry. Nejdelší má max. povrchovou délku 229 cm a průměrnou tloušťku 52 cm, střední sloup max. povrchovou délku 183 cm a průměrnou tloušťku 50 cm a konečně nejkratší sloup max. povrchovou délku 160 cm a průměrnou tloušťku 48 cm. Těmto rozměrům při průměrné objemové hmotnosti horniny 2,7 g/cm^3 odpovídají dílčí hmotnosti u nejdelšího sloupu 1,31 t, u středního 0,97 t a u nejkratšího 0,78 t, tedy dohromady asi 3,06 t. Tyto hodnoty ovšem nezohledňují snížení hmoty sloupů u jejich vrcholů a nerovnostmi, ale ani hmotu jejich zbývajících částí v zemi. I tak se ale celková hmotnost sloupů zřejmě nebude od uváděných hodnot podstatněji lišit.

Na základě výše uvedené petrografické charakteristiky a průměrů sloupů je možné konstatovat, že sloupy jsou fragmenty ne jednoho, ale přinejmenším dvou, ale spíš tří sloupů, a že kámen na jejich výrobu pochází z oblasti sázavského typu středočeského plutonu, nejspíš z dolního Posázaví.

Málo známé je to, že na spodní straně nejkratšího sloupu je vysekaný jakýsi nápis. Má sedm asi 5-6 cm vysokých písmen, z nichž písmena S a R jsou protažena asi o 5 cm pod spodní linku ostatních. Nápis je možno číst jako SMMRIEM. Jde o neumělý, nepochybně dodatečný nápis, jehož význam nelze spolehlivě vysvětlit. Nápis prý poprvé zaznamenal v pětidílném rukopisu díla *Collecteanea archeologica et topographica*, uloženém ve Východočeském muzeu v Hradci Králové, archeolog Moric Lüssner. V částech, které se týkají Vyšehradu (z let 1881, 1885 a 1886) se však nic takového nepodařilo nalézt.

Ještě obtížnější je vysvětlit samotný původ a účel Čertova sloupu. Na to byly a jsou – kromě úsměvných pověstí – nejrůznější více či méně nepřijatelné názory: sloup měl být menhirem, časoměrným sloupem starých Slovanů, sloupy z někdejšího pohanského háje v podhradí, sloupy z někdejší románské baziliky sv. Petra a Pavla, mílníky, pranýři apod.

Jako nejlogičtější se zdá, že Čertův sloup, respektive jeho části, jsou zbytky sloupů z kostela Stětí sv. Jana, když podle nejstarší písemné zprávy z roku 1609 Čertův sloup ležel právě na jeho hřbitově. Problémem ale je, že tento gotický kostel (původně sv. Kříže) byl k bohoslužbám využíván s přestávkami až do roku 1654, kdy začala výstavba barokní vyšehradské pevnosti a přední část kostela musela být ubourána. Teprve přitom z ní mohly být sloupy vyneseny, ale ty už přinejmenším v roce 1609 ležely na hřbitově tohoto kostela a v roce 1632 dokonce v kostele sv. Petra a Pavla. Mohlo se to ovšem stát už dřív, při destrukci kostela během husitských válek. Druhým problémem je, že sloupy jsou z tvrdé „žuly" (granodioritu), která se v pražské gotice a renesanci (na rozdíl například od jižních nebo západních Čech) nepoužívala, protože zde byly k dispozici měkčí kameny – opuky, pískovce a mramory. Proč by pak sloupy z tvrdé žuly byly v těchto obdobích v Praze použity právě jen v nepříliš významném kostelíku na Vyšehradě lze jen těžko vysvětlit.

Za zmínku stojí ještě jedna, nepříliš známá skutečnost, o které se zmiňuje vyšehradský kanovník Vojtěch Ruffer v *Historii vyšehradské* z roku 1861. Podle ní vyšehradská kapitula přijala v roce 1503 ujednání, které bylo prostřednictvím papežského vyslance předáno králi Vladislavu Jagellonskému, tehdy sídlícímu v Budíně, který je schválil a potvrdil. V jeho druhém bodu se píše, že „*Aby pilíř, jenž v kostele spadlý jest, a tím pádem celý kostel pádem hrozí, jak možná brzy postaven byl, aby se též klenutí, jež z jedné strany spadlo, obnovilo – i střecha opravena byla…*". Nabízí se myšlenka, že ten v kos-

tele (jak vyplývá z ostatního textu tak v kostele sv. Petra a Pavla) spadlý pilíř mohl být ve skutečnosti sloup (složený z několika kusů) a že po jeho zřícení byla v klenbě a ve střeše díra. To mohl být základ oné legendy o čertu, který sloup shodil na kostel, a ten propadl na jeho dlažbu, rozbil se a ve střeše po něm zůstala díra. Pak je ovšem otázkou, proč takovéto fragmenty pilíře-sloupu byly po stu letech popisovány z hřbitova kostela Stětí sv. Jana

Na Vyšehrad byly sloupy dopraveny buď už hotové, nebo zhotoveny na místě. Jejich kámen pochází z oblasti sázavského granodioritu středočeského plutonu, nejspíš z nejbližšího dolního Posázaví. Kvádry k výrobě sloupů musely být vylomeny jen z povrchových balvanů, protože první lomy zde vznikly až koncem 18. století. Nejpříhodnější pro vznik těchto balvanů bylo morfologicky členité údolí řeky Sázavy, po které také mohly být bloky nebo již hotové sloupy dopraveny pod Vyšehrad čluny. V každém případě bylo získání vhodných kamenů, zhotovení sloupů a jejich doprava mimořádně náročným dílem, které dokládá zručnost dávných kameníků a zasluhuje náš obdiv. Už proto je sloup, jako součást NKP Vyšehrad, nemovitou kulturní památkou č. 11740/1–1273 ve správě Galerie HMP. V roce 1973 byl restaurován Františkem Mentlíkem.

Václav Rybařík

Hlavní literatura:

Balbín, B. *Miscellanea historica Regni Bohemiae*. Liber III. Pragae, 1681.

Beckovský, J. *Poselkyně starých příběhův českých*. Díl 2., sv. 3 (Upravil A. Rezek). Praha, 1880.

Biliánová, P. *Z tajů pražských pověstí*. I. díl. Praha, 1904.

Biliánová, P. *Čertův sloup*. In: Český svět 20. 11. 1924, s. 4.

Čertův kámen. In: Světozor 1910, s. 680, 695.

Eichler, M. *Vyšehradské čertománie*. In: Večerník Praha 3. 12. 1999, s. 20-21.

Ekert, F. *Posvátná místa král. hl. města Prahy*, sv. II. Praha, 1884.

Glückselig, L. *Geschichten und Alterthümer der böhmiaschen Burg und Felsenstadt Wischehrad etc*. Prag und Leimeritz, 1853.

Hammerschmied, J. F. *Gloria et Majestas sacro-sante etc*. Vetero-Pragae, 1700.

Hammerschmied, J. F. *Prodromus Gloriae Pragenae etc*. Vetero-Pragae. 1723.

Hatina, B. *Ďábel Zardan patrně lhal*. In: Večerník Praha 3. 1. 1997, s. 8.

Herold, E. *Malebné cesty po Praze I. Vyšehrad*. Praha, 1894.

Karlach, M. *Paměti proboštů vyšehradských z poslední doby a sice od roku 1781 až do 1905*. Praha, 1905.

Kašička, F. *Výzkum středověkého Vyšehradu. (Kostel sv. Jana Stětí)*. In: Památky a příroda, 1976, s. 193-198.

Kořán, I. *Manýristické a barokní obrazy Vyšehradu*. In: Královský Vyšehrad II., 2001, s. 229-241.

Ledvinková, V. – Nechvátal, B. *Čertův sloup na Vyšehradě*. In: Res Museis Pragensis, 1998, č. 7-8, s. 1-7.

Ledvinková, V. – Nechvátal, B.: *Čertův sloup na Vyšehradě*. In: Zprávy Klubu Za starou Prahu, 1998, č. 2, s. 7-13.

Ledvinková, V. – Nechvátal, B.: *Čertův sloup na Vyšehradě*. In: Nechvátal, B.: *Kapitulní chrám sv. Petra a Pavla na Vyšehradě*. Archeologický výzkum, s. 660-666. 2004.

Mentlík, F. *Restaurátorská zpráva (Čertův sloup na Vyšehradě)*. Galerie hl. města Prahy. 1973.

Berghauer, J. A. T von. *Noten ohne Text über die Wundersäule auf dem Wischerad ben Prag etc*. 1782.

Opiz, J. F. *Vollständige Beschreibung der kön. Haupt- und Rezidentzstadt Prag von den ältensten bis auf die jetzige Zoiten*, II. Theil. Prag und Wien, 1787.

Pulec, M. J. *Jakýjest původ Čertova sloupu na Vyšehradě?* In: Naše vlast 4, 1956, s. 118-119.

Pulec, M. J. *Nejstarší astronomická památka v Čechách*. In: Říše hvězd 39, 1959 s. 136-137.

Redel, C. A. *Das Sehenswürdige Prag*. Franckfurth und Leipzig, 1710.

Ruffer, V. *Historie vyšehradská, neb vypravování o hradu, o kapitule a městu Vyšehradu u Prahy v království českém*. Praha, 1861.

Rybařík, V. *Čertův sloup na Vyšehradě – pověsti, dohady, fakta*. In: Kámen 12, 2006, č. 1, s. 17-23.

Schaller, J. *Beschreibung der königl. Haupt und Residentstadt Prag*. IV. Prag, 1797.

Slouka, J. *Záhadné objekty pražského Vyšehradu*. In: Kámen 11, 2005, č. 2, s. 15-22.

Svátek, J. *Pražské pověsti a legendy*. Praha, 1833.

Theobald, Z. *Hussiten krieg*. Wittenberg, 1609.

Tanner, J. *Geschichte…des Beschlechtes von Sternberg*. Prag, 1732.

Volf, M. *Čertův sloup na Vyšehradě*. In: Kámen 4, 1998, č. 1, s. 77-79.

Vogt, M. *Das Jetzt-lebende Königreich Böhmen*. Franckfurt und Leipzig, 1912.

Votočková, E. *Vyšehradská reduta*. In: Královský Vyšehrad, s. 205. Praha, 1992.

GERALDINE MUCHA:
ROZLOUČENÍ S DLOUHOLETOU ČLENKOU KLUBU ZA STAROU PRAHU

Geraldine Muchová v kruhu přátel ve slavném muchovském bytě na Hradčanech.
Foto Karel Zeithammer, květen 2012.

Rok 2012 byl pro hudební skladatelku Geraldine Muchovou, rozenou Thomsen, magický. Narodila se totiž 5. července 1917 v Londýně. A proto k jejím očekávaným 95. narozeninám připravovala její rodina a přátelé oslavy. Vedla se mnohá tajná jednání mezi anglicky a česky mluvícími „členy přípravného výboru", protože některé části měly být pro jubilantku překvapením. Také domácí rada Klubu Za starou Prahu schválila červnový program pro přednáškový cyklus „Hovory o Praze", na počest naší významné členky. Večer s pořadovým číslem 401. měl symbolicky zahájit pátou stovku oblíbených setkání v kinosále Národního technického muzea v Praze 7, na Letné.

Konal se v pondělí 11. 6. 2012 pod názvem „Geraldine Muchová – Slavnostní večer k jejím 95. narozeninám ve spolupráci se Společností přátel Národní galerie". Zahájil ho generální ředitel Národního technického muzea, Mgr. Karel Ksandr, který všechny hosty srdečně přivítal. Dále vystoupila Dr. Helga Turková, jménem předsedkyně Klubu Za starou Prahu, Dr. Kateřiny Bečkové. Jménem Společnosti přátel Národní galerie promluvila Dr. Olga Pujmanová-Strettiová a sdělila nečekanou zprávu, že se paní Muchová nemůže dostavit, protože se zotavuje po pádu ze schodů. Na štěstí si nic nezlomila, ale kvůli pohmožděninám jí lékař výlet nedoporučil. Rozhodla se však pro vzácnou příležitost setkání jejích přátel a příznivců složit „něco malého, aby se to hudebníci stačili naučit". Proto k všeobecné radosti byl večer započat skladbou oslavenkyně pro klarinet a violu „Molto moderato – pozdrav Vám všem!". Geraldinina "hudební slova" skvěle přednesli klarinetista Jan Budín, profesor na konzervatoři Jana Deyla v Praze a violistka Petra Fajstaverová. Světová premiéra skladby měla

Veselá pohlednice ze Skotska, kterou zaslala G. Muchová autorce článku v srpnu 2012.

zasloužené ovace. Potom následovalo čtení vybraných ukázek ze vzpomínek jubilantky, vydávaných v klubovních Věstnících, v přednesu Dr. Olgy Pujmanové, Dr. Helgy Turkové a Dr. Petra Přikryla, vedoucího Sbírky starého umění v Národní galerii. Na závěr musela být na přání přítomných provedena ještě jednou skladba, zkomponovaná skladatelkou přímo pro tento večer. Paní Geraldině Muchové byl zaslán pozdravný dopis s podpisy účastníků a s přáním brzkého zotavení během tradičního letního pobytu v milovaném Skotsku, odkud její rodina pocházela.

Skotsko samozřejmě nezklamalo a spolu s úžasnou životaschopností jubilantky vrátilo ji na podzim osvěženou pražským ctitelům. Z mnoha oslavných událostí připomeneme dvě hlavní. Ve čtvrtek 13. září 2012 se konal ve velkém sále paláce Fürstenbergů, sídle Velvyslanectví Polské republiky ve Valdštejnské ulici, zahajovací koncert hudebního festivalu Jiné pohledy „Z daleké země". Hudbu novozélandských skladatelů Gilian Whiteheadové a Richarda Fuchse provedli Stamicovo kvarteto, Petr Nouzovský (violoncello), Vilém Veverka (hoboj), Kristýna Valoušková (mezzo-soprán) a Patricia Goodson (klavír). Koncertu pod záštitou J. E. pana Petera Ridera, velvyslance Nového Zélandu v Německu akreditovaného v České republice, se pozorně účastnila všemi pozdravovaná a obléhaná paní Geraldina Muchová.

Vyvrcholením oslav 95. narozenin skladatelky byl však koncert jejích orchestrálních skladeb, který se konal ve středu 26. září 2012 v Divadle Na rejdišti, v Pražské konzervatoři v Praze 1. Koncert zaštítila velvyslankyně Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, J. E. Sian MacLeod, která do programu napsala: „Geraldine Mucha je pozoruhodná žena. Je mi velkou radostí a ctí, že mohu jako britská velvyslankyně a také muzikantka, udělit záštitu tomuto večeru na oslavu jejích 95. narozenin. Velmi se těším na uvedení její orchestrální tvorby v podání Filharmonie Hradec Králové a přeji Geraldine ještě mnoho šťastných let." Dirigentem večera byl Andreas Sebastian Weiser, sólistkami Irena Troupová (soprán) a Patricia Goodson (klavír). Večer byl pořádán Music Now Prague, v rámci hudebního festivalu Jiné pohledy. Byly provedeny tyto skladby paní Muchové: Předehra k baletu (1963), Koncert pro klavír (1961),

Při ukládání urny do rodinného hrobu na Vyšehradě zazněly symbolicky skotské dudy. Foto Vera Egermayer

Písně Johna Webstera, na slova alžbětinského dramatika (1975) a Suita z baletu Macbeth (z doby studií na Královské hudební akademii v Londýně). Pro účastníky byl milým dárkem výpravný anglicko-český program s fotografiemi paní Geraldiny a s půvabnými ilustracemi jejího „dvorního malíře" Christophera Vinze. Design byl dílem Marka Hirschlera. Program obsahoval zasvěcené ocenění hudby Geraldiny Muchové s výkladem jednotlivých skladeb z pera Christophera Vinze v českém překladu Dr. Tomáše Kleisnera. Nesmírně úspěšný koncert byl nahrán a následně vysílán Českým rozhlasem. Dále bylo nahráno DVD Video v délce 65 minut, pod názvem „A Concert of Music by Geraldine Mucha", pro Mucha Ltd. 2012, které zachycuje neopakovatelnou atmosféru večera.

Ačkoliv bývala ke své tvorbě jako skladatelka kritická, provedení svých čtyř skladeb královéhradeckou filharmonií považovala za senzační. Jako poděkování uspořádala proto v pátek 12. října 2012 večeři pro 14 pozvaných, kteří se nejvíce zasloužili o úspěch jejího koncertu. Společnost se ve slavném muchovském prostředí velice dobře bavila. Hostitelka, která se najednou cítila „opravdu divně", se však v doprovodu své snachy Sarah odebrala do ložnice, aby si na pohovce odpočinula. V přítomnosti svých nejbližších, syna Johna a jeho manželky, se ještě usmívala, ale pak se nečekaně odebrala k nebeskému orchestru. Na parte bylo proto uvedeno, že „zemřela náhle a pokojně doma, obklopena rodinou a přáteli."

Poslední rozloučení se konalo v pondělí 22. října 2012, ve 14 hodin, ve Velké obřadní síni Krematoria Strašnice v Praze 10. Jako pozůstalí jsou na parte uvedeni John a Sarah Mucha a jejich tři děti, vnuk Marcus s rodinou – Minou a Alistair, vnuk Andrew a vnučka Tamsin. Účastnici obřadu obdrželi v našem prostředí nezvyklý program smuteční slavnosti, anglicko-český. Na úvod zazněla skladba Epitaf: Úvod, který složila Geraldine Muchová, v podání: Lukáš Pavlíček (hoboj), Michal Sedláček (housle), Jan Peruška (viola), Petr Hejný (violoncello) a Jiří Hudec (kontrabas). Dále přednesl MUDr. Václav Chytil, bratranec paní Geraldiny, Sonet 66 od Williama Shakespeara. Pokračovalo se proslovem

J. E. paní Sian MacLeod, velvyslankyně Spojeného království Velké Británie a Severního Irska v České republice. V přednesu Jana Talicha (housle) zazněla Sarabande z Partity v d moll od J. S. Bacha. Následovala vzpomínka blízkých přátel Geraldiny Muchové, Christophera Vinze a Tomáše Kleisnera. Jejich filosoficko-poetická slova vyznala, co pro ně znamenalo přátelství s neobyčejnou osobností paní Geraldiny. Na závěr zaznělo:

„Nedávný orchestrální koncert, uspořádaný k jejím 95. narozeninám, ji téměř přesvědčil, že si její hudba zaslouží nový zájem a chválu publika. Její poslední skladba, kterou ještě napsala, byla ukolébavka pro jejího pravnuka. Láskyplný dar dlouhého života životu novému. Jsme zde dnes shromážděni plni smutku nad Geraldininou smrtí. Bude nám chybět. Ale jsme také vděčni za to, že jsme ji poznali. Geraldinino jedinečné vnitřní světlo je zachycené v její hudbě."

Poté zazněla skladba Salut d´amour od Edwarda Elgara, v podání Jana Talicha (housle) a Zdeňka Maška (varhany). Promluvila také vnoučata Geraldiny Muchové, Marcus, Andrew a Tamsin. Závěrem byl proveden Epitaf: Skye Boat Song v aranžmá Geraldine Muchové a Dudové žalozpěvy My Home a Going Home, v podání Václava Routa.

Uložení urny s popelem do hrobu na pražském Vyšehradu se poněkud protáhlo, vzhledem k celkové výměně náhrobku. Rodinný hrob Muchových byl zakoupen po náhlém úmrtí spisovatele Jiřího Muchy v roce 1991. Získat místo k poslednímu odpočinku na Vyšehradě bylo a je vždy velmi obtížné. Navíc si paní Geraldina přála, aby hrob byl v co největší blízkosti Slavína, protože tam odpočívá Jiřího otec, slavný malíř Alfons Mucha. Těžký úkol vyřešil až předseda Klubu Za starou Prahu, JUDr. Oldřich Hora. Spolu s místem musel zakoupit i původní pomník ve tvaru kříže, s podstavcem. Opravu náhrobku řídil ing. arch. Josef Hyzler, člen domácí rady Klubu. Písmo nápisu tehdy navrhla Johana Křepelová.

Po úmrtí paní Geraldiny Muchové se rodina rozhodla pro soudobé, velkorysé vyřešení úpravy hrobu, bližší uměleckému cítění Muchových. Načervenalá žula náhrobního kamene byla dovezena ze Švédska a z Uralu. I když se zvažovalo uvedení profesí manželů Muchových „spisovatel" a „skladatelka", nakonec bylo zvoleno působivé jednoduché řešení. Na nápisové desce jsou uvedena pouze jména a životní data obou umělců. Na místo českého tvaru příjmení paní Muchové, byla zvolena verze jména, jak je sama paní Geraldina užívala – „Mucha". Tímto ospravedlňuji i název našeho klubovního příspěvku.

Slavnostní uložení urny s popelem Geraldiny Muchové se konalo ve čtvrtek 9. října 2014, 10,30 hodin na vyšehradském hřbitově. Rodina a malý hlouček přátel obklopily hrob, který se nachází vpravo hlavní cesty k Slavínu, za hrobem herečky Jany Rybářové. Syn manželů Muchových, John, pronesl smuteční projev v angličtině i češtině. Jeho znění laskavě dovolll Klubu publikovat:

„Po skoro dvou letech od maminčiny smrti její životní cesta definitivně končí a její popel bude uložen vedle popela Jiřího. Ale pro nás zůstává stále naživu, a to nejenom v našich vzpomínkách, ale také díky její hudbě. Její hudební odkaz budeme moci oslavit velkým koncertem její hudby u příležitosti jejích nedožitých stých narozenin v roce 2017. Naše rodina pokračuje v péči o pevnost na Hradčanech, která je již navždy prodchnuta jejím duchem."

Snacha, paní Sarah, přečetla verše My Heart´s in the Highlands, od básníka Roberta Burnse (1759-1796). Během obřadu zaznívala stylová skotská hudba, dudové žalozpěvy v podání Václava Routa. Popel paní Geraldiny byl netradičně uložen do umělecky vyzdobené schránky s veselými barvami. Mezi přítomnými byla skřínka nesena a každý se mohl lehkým dotykem prstů rozloučit s milovanou umělkyní. Po položení květin a originálně vytvořené ozdoby od Chrise Vinze, jsme byli pozváni na přátelské posezení večer na Hradčanské náměstí, na „drink and chlebicek". Velice nás potěšilo sdělení, že rodina hodlá i nadále zachovat prostředí památného bytu, již trvale spojeného s historií pražské kultury a umění 20. a 21. století.

Členové našeho Klubu vždy budou vděčni Geraldině Muchové za její stálou podporu, kdy navázala na členství svého manžela Jiřího. A dále za četné přednášky na Hovorech o Praze a za příspěvky, které napsala pro klubovní periodika.

Na konec ráda ocituji slova Chrise Vinze a Tomáše Kleisnera ze závěru jejich uměleckého vystoupení při pohřbu:

„Geraldinino jedinečné vnitřní světlo je zachycené v její hudbě. Hudba je duchovní a tedy i věčná. Nelze se jí dotknout, nelze ji ani zničit.

Geraldina zde zanechává nejenom syna a jeho ženu, ale také 3 vnoučata a 1 pravnuka. V jejich i našich vzpomínkách bude stále přítomná. Vše čeho se dotkne láska, je zachráněno od smrti."

Helga Turková

ZPRÁVA O PRŮBĚHU STUDENTSKÉ PAMÁTKOVÉ MISE: ZÁŘÍ 2014 – LEDEN 2015 SLOVEM A OBRAZEM

Ve Věstníku č. 3/2013 jsme přinesli zprávu o Studentské památkové misi, projektu financovaném z Evropského sociálního fondu, který Klub zaštiťuje společně s Národním památkovým ústavem. Projekt, zaměřený na aktivní zapojení studentů do procesu památkového výzkumu a na zkoumání hodnotných urbanistických a architektonických souborů ve vnějších částech Prahy, postoupil z fáze prvotní dokumentační práce do stadia, kdy bylo možné prezentovat první konkrétní výsledky. Co všechno se tedy v nabitém zimním semestru 2014/2015 v rámci Studentské památkové mise odehrálo?

Stánek Klubu Za starou Prahu na Veletrhu památek – studenti Martina Valachová, Barbora Schmidtová, Helena Vaňková a Kryštof Loub právě dokončují část instalace s plakáty informujícími o Studentské misi. Příklad ukázkové mezifakultní spolupráce.

Diskuze následující po přednášce „Výsledky studentské výzkumné práce v Hlubočepích" na Veletrhu památek, kterou prezentovali společně studenti dějin umění a architektury: Anna Strnadlová, Kryštof Loub, Martina Valachová, Barbora Schmidtová a Helena Vaňková.

Jeden ze zaniklých lomů v Dalejském údolí, zkoumaný během exkurze studentů klasické archeologie pod vedením PhDr. Jakuba Outraty.

PhDr. Jakub Outrata a studentky oboru klasické archeologie při průzkumu zaniklých industriálních objektů v Dalejském údolí.

Studentky oboru klasické archeologie na FF UK (Marína Zubajová, Barbora Janů, Lucie Krejčí, Johana Tlustá a Jana Staničová) pod vedením PhDr. Petra Juřiny, Ph.D. při práci na mapě zájmových archeologických ploch v Hlubočepích.

23. – 24. října 2014: Veletrh památek na pražském Výstavišti

Na letošním Veletrhu památek se projekt prezentoval hned dvakrát. Jednak speciální instalací posterů a fotografií na stánku Klubu Za starou Prahu, jednak přednáškou na téma „Výsledky studentské výzkumné práce v Košířích“. Příprava i realizace byla tentokrát plně v rukou samotných studentů, kteří pracovali ve speciálním akčním týmu složeném ze zástupců FF UK a ČVUT a obětavě si také rozdělili nezbytné služby v informačním stánku.

24. října 2014: Prezentace pro euro-úředníky v Klubu Za starou Prahu

Studentská mise byla vybrána, jako jediný projekt zastupující Českou republiku, pro ukázkovou prezentaci v rámci letošního výjezdního zasedání sítě úředníků EU. Projekt byl pro tuto akci nominován odborem evropských fondů MHMP společně s odborem implementace fondů EU Ministerstva práce a sociálních věcí.
Prezentace za účasti členů realizačního týmu a vybraných studentů probíhala v angličtině a byla tématicky zaměřena na publicitu a propagaci projektu směrem k veřejnosti. Účastnilo se jí asi 40 úředníků z různých evropských států, pracujících ve veřejných institucích se zaměřením na strategii, kontrolu a veřejnou roli Evropského sociálního fondu.

5. listopadu 2014: Exkurze po zaniklých industriálních památkách a lomech v Dalejském a Prokopském údolí

Exkurze se uskutečnila v rámci výzkumné práce studentů archeologie pod vedením PhDr. Jakuba Outraty. Zaměřena byla na terénní prospekci s cílem lokalizovat co nejpřesněji některé zaniklé tovární objekty, drážní vlečky a pozůstatky po důlní činnosti. Následně budou studenti zanášet tyto objekty jako jednu z interpretačních vrstev do mapy zájmových archeologických ploch v Hlubočepích, kterou vytváří v rámci projektu.

Poster studentů dějin umění FF UK.
Autoři: Anna Strnadlová, Kryštof Loub.

PRŮZKUM STAVEBNÍCH OBJEKTŮ VYBRANÝCH K PODROBNĚJŠÍMU ZPRACOVÁNÍ

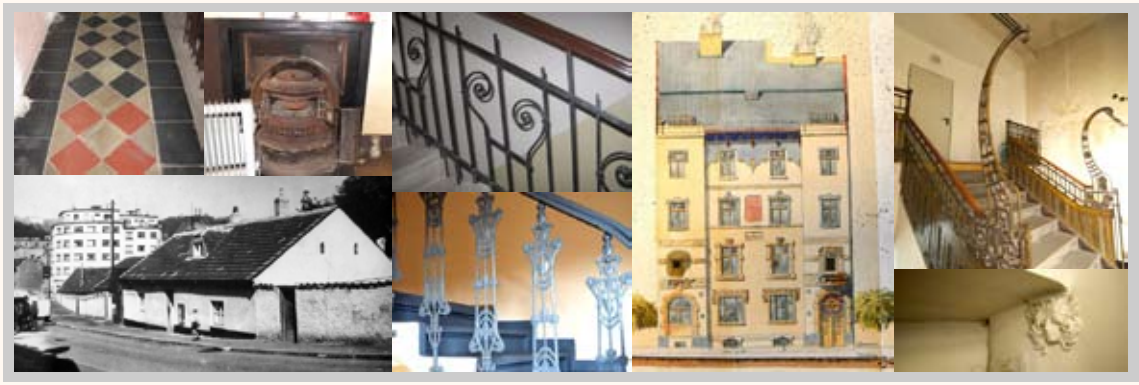

V letním semestru akademického roku 2013/14 proběhl podrobnější průzkum předem vytipovaných staveb v pražské čtvrti Praha 5 - Košíře. Jednotlivé objekty byly vybrány na základě plošného průzkumu, který v předchozích semestrech provedli studenti architektury na ČVUT.

Cílem této části výzkumu bylo:

→ vytvořit obraz architektonického bohatství Košíř, které dosud zůstává bez povšimnutí
→ na základě plánové dokumentace zjistit stavební vývoj jednotlivých objektů v průběhu času
→ zmapovat architektonickou hodnotu stavby nebo jejích části
→ v plánové dokumentaci a následně v terénu sledovat její vztah s okolím a okolní zástavbou
→ fotograficky zdokumentovat současný stav exteriérů i interiéru
→ zhodnotit stavbu jako celek a v případě jejích historických, architektonických nebo místotvorných hodnot navrhnout možnosti její ochrany

Identifikační karty objektu:

- podrobný popis **prostorového vymezení objektu**, jeho polohy a vztahu k okolním stavbách
- **stavební vývoj objektu** - na základě archivního bádání a nalezené plánové dokumentace zmapovat stavební proměny nemovitosti v průběhu času (rozdíly mezi projektem a realizací, dispoziční změny, novodobé rekonstrukce)
- po fyzickém prozkoumání objektu, jeho exteriérů i interiérů **zaznamenat zachovalé architektonické prvky a původní vybavení**
- **zhodnotit objekt** po stránce architektonické, místotvorné i významové a **navrhnout možnosti její ochrany**
- výstupních kartách pro potřeby NPÚ doprovodit dostatečnou a vypovídající **fotodokumentací**

Zastoupeny byly stavby ze všech stavebních období od barokních usedlostí až po 20. století. Některé byly ryzí ukázkou jednotlivých stavebních slohů, jiné ilustrovaly charakter celých Košíř několika stavebními i koncepčními vrstvami aplikovanými přes sebe nebo vedle sebe na jednom objektu.

Dům č. p 38, Na Popelce 11

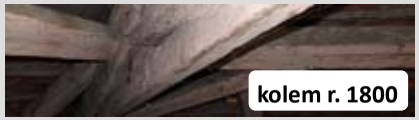

- dvoukřídlé jednopatrové původní stavení vzniklé pravděpodobně v souvislosti s barokní usedlostí Popelka
- v letech 1927-28 přístavba autodílny přiléhající k domu
- v roce 1935 adaptace domu k moderním obytným účelům - architekt Josef Štěpánek - vzniká polopatro s přízemím spojené schodištěm, vystupující z hmoty původního stavení na jeho severní straně a zde uzavřené pásovým oknem do ulice Vrchlické. V prostoru vzniká nová obytná místnost pro reprezentativní účely, rekonstrukce koupelny mnoha prvků v polopatře i v přízemí v duchu funkcionalismu
- v roce 1939 rekonstrukce autodílny opět podle návrhu architekta Josefa Štěpánka - pásová okna, oválná předsunutá čerpací stanice do ulice Vrchlického

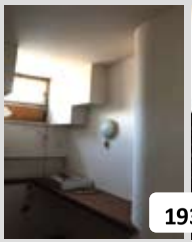

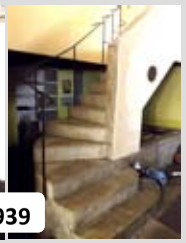

Poster studentů architektury ČVUT. Autoři: Barbora Schmidtová, Helena Vaňková, Martina Valachová.

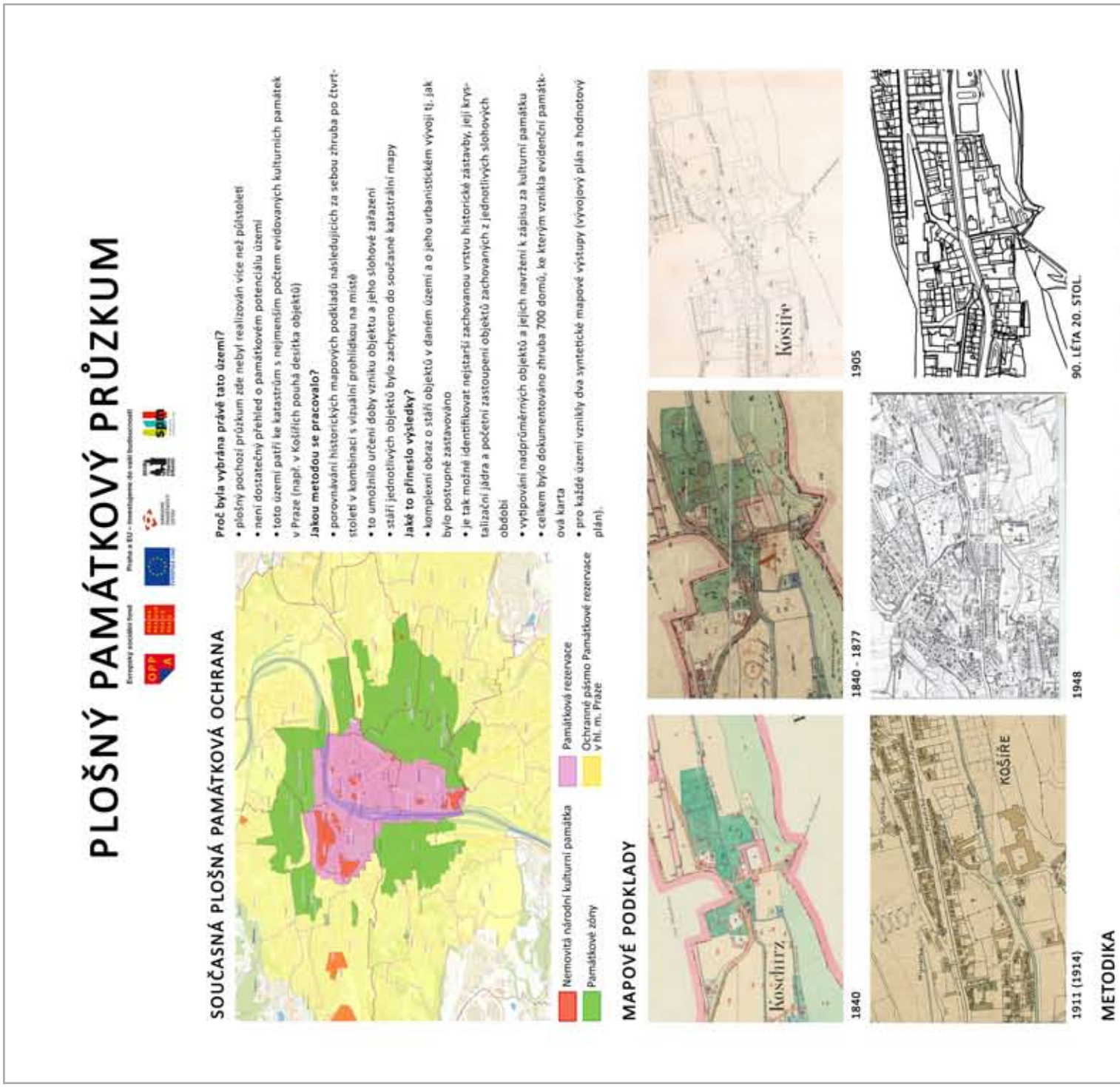

Hnědá – objekt existuje na mapě 1845 (5.SK), je původu barokního nebo staršího

Zelená – objekt existuje na mapě ze 70. – 80.let 19. stol., je původem ze 3. čtvrtiny 19.stol. a vzhledem převážně klasicistní

Oranžová – objekt není ještě zachycen na mapách ze 70. – 80. let 19. stol., ale již existuje na mapách z prvních dvou desetiletí 20. stol., je původem z poslední čtvrtiny 19. století a charakterem převážně historizující

Červená – je podskupinou oranžové, kategorie složová, objekty se složovými znaky secese, kubismu, moderny

Tmavě žlutá – objekt není zachycen na mapách z prvního desetiletí 20. stol., pochází z meziválečného období, tj. s přesahem období první republiky (1918 – 1948), složový charakter převážně funkcionalistický

Světle žlutá – podle vizuálního posouzení objekt pochází z 50. – 70. let 20. stol., charakterem často pováleční sorela, doznívání funkcionalismu

Tmavě šedá - 70. a 80. léta, socialistická zástavba

Šedá – podle vizuálního posouzení novodobé objekty postavené po roce 1989

Identifikace objektu: č.p.xxx, část obce (čtvrť), ulice s číslem orientačním, městská část (obec)
Objekty, které nemají č.p. budou identifikovány pomocí katastrálního čísla,liniové objekty (pokud nemají katastrální číslo jako některé cesty, chodníky, ploty, vodoteče atd.) budou určeny ulicí nebo nějakými jinými orientačními body

Název: vlastní jméno domu, pokud je (např.: U Pěti koček, Domy města Košíř apod.)

Typologie: stavební typ (činžovní dům, vila v zahradě, škola, průmyslový objekt, kostel, statek, sýpka, požární stanice atd.)

Památková ochrana: zda je objekt kulturní památkou a zda se nachází v: Památkové rezervaci/Památkové zóně / OP PPR (Ochranném pásmu Pražské památkové rezervace)

Zpracování v OPPA: /o/navržen k zápisu /o/ navržen k prozkoumání (nebo nechat prázdné)
(OPPA znamená: operační program Praha adaptabilita, jde o způsob zpracování v rámci studijního grantu..)

Hodnota: *místotvorný charakter* (Domy pro dané území významné. Jsou víceméně dochovány v nenarušené podobě, či mohou vykazovat dílčí rušivé úpravy. Nebo mají znehodnocenou fasádu, ale hodnotný veřejně přístupný interiér. Doporučujeme zachovat.V podstatě jde o „památky místního významu".)
neutrální (V této kategorii bude většina objektů, abychom se vyvarovali subjektivnímu škatulkování.)
rušivý charakter (Objekty architektonicky, hmotově či funkčně rušivé, v krajním případě doporučujeme jejich odstranění – např. typologicky autosalony mezi činžáky apod. S touto kategorií šetřit, mohla by být v budoucnu zneužita.)

Doba výstavby: období určené podle map, z literatury, či přímo rok přečtený z fasády

Složové určení: složové zařazení fasády,(u historizujících psát i o jaké neo jde)

Stav exteriéru: fyzický stav výplní otvorů, architektonických detailů, původnost či nepůvodnost, nadstavby

Stav interiéru: dovnitř se většinou nedostaneme, ale někdy je zřejmé, že interiér je nejspíše zcela zničený (radikální přestavby promítnuté do exteriéru), nebo naopak by mohl být v budově zakonzervovaný – poznamenat to.

Autorství: napsat autora (stavebníka, architekta, sdružení či obec- někdy to bývá stejné jako letopočet napsáno na fasádách)

Mapa: na které se objekt poprvé vyskytl

Výřez z mapy: mapa je náš důležitý výstup, měřítko a výřez volit tak, aby byly zachyceny důležité souvislosti. Dotyčný objekt na mapě vymačit modrým kruhem (protože modrá se nevyskytuje v barvách domů).

Poznámky: Všechno ostatní. Např. souvislosti s okolím zaznamenané při průzkumu (skupiny domů či stejný stavitel, urbanistické chování souborů, v kterém se nachází atd.), i věci které jsou sice na fotkách, ale nezasvěcený člověk by je mohl přehlédnout. Pokud si něčím nejsme jistí, napsat to sem též.

PŘÍKLAD PROMĚN V PAMÁTKOVĚ NECHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ

Skupina domů čp. 136, 55, 16 a 174 na rohu ulic Plzeňská a Jinonická - z našeho pohledu **významný místotvorný prvek**, dokumentující svou atypickou půdorysnou stopou zajímavý historický vývoj území a změny v regulačních plánech. Z toho důvodu považujeme celý soubor za hodný památkové ochrany. Místo toho byly ale všechny tři objekty kromě čp. 136 **na jaře 2014 zdemolovány**.

Fotodokumentace: r. 1938, říjen 2013, říjen 2014

Text pod fotografií:
Část Myslíkovy ulice v Košířích se starým původním stavením čp.17, zvané U Smrčků, nebo Na Poráče. Uprostřed obrázku je vidět původní stavení čp.17, které stávalo dříve u silnice. Postavením domů čp. 16 a 174, zv. U Píseckých bylo dlouhá léta zrakům ukryto. Teprve zbořením přední části v r.1938 znovu se objevilo pohledům. Stavení bylo opraveno a stojí dosud vedle nového a vysokého činžovního domu jako svědek starých Košíř.

Studentky Barbora Janů a Marína Zubajová přednáší příspěvek o Studentské misi na konferenci AUR konané na FS ČVUT.

14. listopadu 2014: Referát o Studentské misi na odborné konferenci „Architektura a udržitelný rozvoj“ na Fakultě stavební ČVUT

Výhradně z iniciativy skupiny studentů oboru klasické archeologie pod vedením Barbory Janů a Maríny Zubajové byl projekt prezentován formou příspěvku na 1. ročníku konference Architektura a udržitelný rozvoj (AUR), doplněném článkem publikovaným v konferenčním sborníku. Na rozdíl od ostatních více či méně akademicky pojatých příspěvků se Studentská mise opět mohla oprávněně pochlubit konkrétními výsledky. Přítomní odborníci ze Stavební fakulty a Fakulty architektury ČVUT vyzdvihli zejména pozitivní ohlas projektu ve veřejnosti a praktický přínos mapy zájmových archeologických ploch v Hlubočepích jako preventivního nástroje památkové ochrany.

14. listopadu 2014: Exkurze studentů dějin umění do Hlubočep

Exkurze studentů nově zapojených do projektu v zimním semestru měla hlavní úkol – určit které hlubočepské domy a v jakém počtu budou zahrnuty do další fáze detailního průzkumu. U těchto vybraných objektů budou studenti pořizovat fotodokumentaci interiérů, soupis zachovaných prvků a základní přehled stavebního vývoje na základě archivního studia.

Lektor projektu PhDr. Pavel Titz, Ph.D. pořizuje fotodokumentaci z účasti studentů na konferenci AUR na ČVUT.

Skupinová fotografie studentů dějin umění pod vedením PhDr. Richarda Biegla, Ph.D. při zakončení exkurze pod hlubočepským viaduktem.

12. ledna 2015: Prezentace výsledků projektu památkářům na pražském pracovišti NPÚ

V pořadí již třetí studentská prezentace výstupů z projektu na konci semestru akademického školního roku se konala převážně pro odborné publikum: shromážděné pracovníky ÚOP v hl. m. Praze, hosty z ministerstva kultury a pražského magistrátu. Referovali tentokrát studenti oboru klasické archeologie o vznikající interpretační mapě Hlubočep a dále studenti oboru dějiny křesťanského umění z KTF, kteří představili typově a architektonicky nesmírně bohatý soubor dejvických vil na území mimo památkovou zónu. Následné diskuze o nástrojích ochrany zdejší vilové architektury se zúčastnili i hosté z občanského sdružení Pro Hanspaulku.

Kateřina Samojská

Fotografie zhotovili lektoři a účastníci Studentské památkové mise

Lektor projektu PhDr. Vladimír Czumalo, CSc., uvádí prezentaci studentů KTF o dejvické architektuře.

CO SE DĚLO V KLUBU ZA STAROU PRAHU OD LISTOPADU 2014 DO LEDNA 2015

Listopadový program přednášek v Juditině věži zahajovali pánové Ing. Václav Jandáček a Ing. Pavel Procházka přednáškou o vodárenské věži na Pankráci – o stavbě, která dnes již zůstává téměř skryta v nové zástavbě. Podrobně probrali její výstavbu, technické parametry i její strojní zařízení. Opomenut nezůstal ani její současný stav a úvahy o možnosti jejího využití do budoucna. Zajímavé téma nás čekalo i o týden později, kdy pan Mgr. Hubert Guzik, Ph.D. představil svou přednáškou v historii architektury nepříliš frekventované téma – kolektivní domy. Probral celý vývoj tohoto způsobu bydlení od prvních nesmělých pokusů na začátku 20. století až po jejich kompletní realizace z období 50. a 60. let. Šťastnou shodou okolností se podařilo, že přesně v den přednášky dodala tiskárna jeho knihu s tímto tématem, takže zájemci si ji mohli odnést z přednášky i s podpisem autora.
Příležitost dostali v listopadu i začínající historici architektury. Tentokrát to byla slečna Bc. Nikola Tora Dvořáková, která hovořila o tzv. elektrických domech. Bývají tak nazývány domy na Letné, např. dům Molochov nebo bio OKO, které upoutají nejen svým vzhledem z dílen meziválečné architektonické avantgardy, ale neméně zajímavým, na svou dobu velmi nadstandartním, technickým vybavením.
Hovory o Praze, již čtyřsté dvacáté čtvrté byly věnovány archeologickým objevům na Vyšehradu. Přednášel pan PhDr. Bořivoj Nechvátal, CSc. Měly tak velkou návštěvu, že ani místa v sále Národního technického muzea nestačila.
Listopadový program ukončil v Juditině věži koncert rodinného souboru Schola specialis Familiae. Svatomartinské a adventní písně zemí Koruny české gotiky a renesance naplnily sál téměř do posledního místa. Zlatým hřebem programu pak byl sborový zpěv obecenstva podle kopie dobového zpěvníku.
První prosincový večer se uskutečnila odložená přednáška Mgr. Venduly Hnídkové Ph.D. s názvem Možnosti a limity národního stylu. Zachytila v ní, co se dělo v architektuře období krátce po vzniku republiky, kdy existovala politická i společenská poptávka po nové kulturní identitě. Následující pondělí pan doc. PhDr. Josef Štulc hovořil o Benátské chartě – co jí předcházelo, proč vznikl a a jaký má význam v současnosti. Posledním loňským programem byly Hovory o Praze. Před Vánoci jako tradičně přednášel pan doc. PhDr. Václav Huňáček, CSc., přičemž tématem bylo již dvacáté deváté pokračování cyklu Významné osobnosti a události v Praze.

Autor knihy Nádraží a železniční tratě Ing. Ivo Mahel s předsedkyní Klubu. Foto: Jaroslav Navrátil, leden 2015.

Lednový program jsme v obavě z mrazivého počasí, které činí pobyt v Juditině síni méně příjemným, nechali trochu volnější. První přednáškou byl až v polovině ledna čtvrtý díl cyklu Mgr. Radmily Veselé, Ph.D. o Augustu Perretovi. Cyklus byl zahájen v říjnu, potrvá do března a má každý měsíc jednu přednášku, věnovanou tomuto průkopníku užití železobetonu v architektuře. O týden později u nás byla uvedena na trh útlá knížka Architektura Hradce Králové ve fotografiích Josefa Sudka. Její tři autoři nám zde představili Sudka ne jako uměleckého fotografa, ale jako fotografa pracujícího na zakázku architektů. Současně kniha stručně zachycuje rozvoj města na počátku 20. století.
Posledním lednovým programem ve věži byla přednáška pana Ing. Ivo Mahela k jeho nové knize z edice Zmizelá Praha nakladatelství Paseka – Nádraží a železniční tratě, 3 díl. V Hovorech o Praze paní Mgr. Kateřina Samojská shrnula výsledky grantového programu Studentská památková mise, představila jeho výsledky a některé objekty mimo městskou památkovou zónu, které by mohly být navrženy za kulturní památku.

Jaroslav Navrátil

Klub Za starou Prahu v létě 2014 zkoumal v terénu pražská rozvojová území

Bohdalec a Slatiny

Jinonice

Smíchov

Vysočany

Zdravé jádro terénních výprav: zleva Jan Bárta, Rostislav Švácha, Martin Krise, Karel Zeihammer

Foto K. Bečková, červenec–srpen 2014

Výstava se koná v rámci
125 let Akademie věd

NÁRODNÍ TECHNICKÉ MUZEUM

125 1890 2015 LET
AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY

VĚDA A TECHNIKA

Dobrodružství, které vás bude bavit!

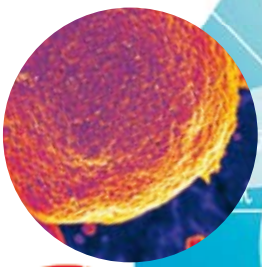

Výstava v Národním technickém muzeu
4. 3.—19. 7. 2015
www.ntm.cz

generální partner AVČR — partneři NTM

Akademie věd České republiky · PPF · Ministerstvo kultury · Škoda · Česká televize · Český rozhlas